

UDVIKLING FOR UDVIKLINGSHÆMMEDE. NR. 6. OKT. 2013

lev
bladet

62. ÅRGANG

**Videnskabelig skabt
legeplads til børn
med handicap**

- Ny legeplads i børnehave

**Kommune dropper grotesk
overbetaling for ferie**

- Nu betaler botilbuddet alle ekstraomkostninger

Bliv klar til livet på din måde!

Ornehøj.dk

Bellisbo
– plads til den du er...

Bo i hjertet af Jylland – Nørre Snede
Kontakt leder Lars Severin Olesen på telefon 2910 1680

 Ikast-Brande

www.bellisbo.ikast-brande.dk

indhold

- 4 Kort nyt**
- 5 Leder**
- 6 Kommune dropper grotesk overbetaling for ferie**
- Nu betaler botilbuddet alle ekstraomkostninger
- 8 Til fodbold i den almindelige verden**
- Udvikling, inklusion og sundere levevis
- 14 Nye store bofællesskaber er et skridt tilbage**
- Norske forskere har set på, hvad antallet af beboere betyder
- Et kig i bakspejlet
- 18 Spil med i valgkampen**
- Politikerne skal kende deres ansvar
- 22 Verden i farver**
- Udstillere på Handi-Art fortæller om deres kunst
- 24 Sporhunden og vagthunden**
- Nyt frivillighedscharter
- 28 Videnskabelig skabt legeplads til børn med handicap**
- Ny legeplads i børnehave
- 33 Klumme** - Kernevelfærd
- 41 LEV nyt**
- 42 Kort nyt**

Ny fynsk festival

En ny festival for mennesker med handicap så i august dagens lys på Fyn. LEV Nyborg og Nyborgværkstedet samlede den 22. august 770 deltagere til Storebælt Festivalen, der blev holdt på de grønne arealer ved Nyborgværkstedet. Blandt de optrædende var kendte navne som Moonjam og Kandis samt bands fra de fynske værksteder. Arrangørerne håber at kunne gentage succesen om senest to år.

Bliv klogere på at træne børn med udviklingshæmning

Træner du udviklingshæmmede voksne, unge eller børn i din forening – og står du ofte som instruktør eller træner og tænker: Hvordan skal jeg planlægge træningen, så jeg får alle med? Og hvorfor lykkes nogen aktiviteter – mens andre mislykkes?

Hvis ja – så er udbyder DHIF et kursus, hvor du kan blive klogere på det. Kurset henvender sig til instruktører, trænere og hjælpetrænere i forskellige idrætter, der arbejder med udviklingshæmmede børn, unge eller voksne.

Kurset går på tværs af idrætsgrene og aktiviteter, og der vil være tid på kurset til selv at arbejde med at overføre principperne til egen idræt.

Kurset afholdes lørdag den 23. november 2013 i Borup på Sjælland med tilmeldingsfrist den 11. oktober.

Læs mere om kurset på www.dhif.dk.

Kan det virkelig passe, at...?

Spørg brugerjuristen

Som bruger af social- og sundhedssystemet kan det være svært at overskue sine rettigheder. Det kan brugerjurist Susanne B. Holm hjælpe med. Brugerjuristen, der er et nyt tilbud under Socialt Udviklingscenter SUS' projekt Platform for brugerindflydelse, svarer på spørgsmål om sociale rettigheder, indflydelse og selvbestemmelse for socialt udsatte og sårbare borgere.

Brugerjuristen er brugernes jurist. Ikke de pårørendes eller personalets jurist. Læs mere om brugerjuristen og se eksempler på spørgsmål og svar på www.brugerindflydelse.dk

Stoledans og kommunalvalg

Der skæres benhårdt i hjælpen til mennesker med udviklingshæmning i disse år. Men hvem har egentlig ansvaret?

Det er der tilsyneladende ingen, som har, hvis man spørger de beslutningstagere, som vi ellers har udstyret med den politiske magt. Ansvaret kastes rundt mellem kommunalpolitikere og regeringen.

AF SYTTER KRISTENSEN,
LEV'S LANDSFORMAND

Når vi i LEV spørger: Hvorfor skal mennesker med udviklingshæmning og andre handicap betale en så uforholdsmæssig stor del af regningen for "krisen", så er svarene tågede og vage. Kommunalpolitikere svarer måske noget i stil med, at "det er de vilkår, vi har fået fra regeringen og aftalen med KL – og vi kan ikke gøre andet end at stramme til".

Når vi så spørger regeringen (både den nuværende og den tidligere), så er svaret noget i retning af, at "regeringen bakker op om det kommunale selvstyre og kommunernes behov for at prioritere – og det er kommunernes ansvar, at prioriteringen sker på en måde, hvor gældende lovgivning, konventioner osv. efterleves."

Altså: Kommunerne siger, at det er regeringens skyld, når de er nødt til at skære så hårdt på samfundets mest sårbare medborgere. Og på den anden siden siger regeringen, at det er kommunernes skyld. De kan jo bare prioritere på en anden måde inden for det kommunale selvstyre.

Jeg kan ikke helt undslå mig den mistanke, at man i regeringen (denne og den tidligere) tilsyneladende har det helt fint med de omfattende og ofte fuldkomne uværdige forringelser af hjælpen til mennesker med udviklingshæmning – så længe man samtidigt kan påstå, at det ikke er regeringens skyld. Man vil i hvert fald ikke tage effektive skridt til at få det stoppet – trods talrige opfordringer fra LEV og andre.

I kommunerne er logikken lidt den samme: Vi gennemfører den ene mere absurde forringelse efter den anden – for vi kan jo bare give regeringen skylden.

Og på den måde kan stoledansen jo fortsætte i det uendelige – en stoledans, hvor det primære mål for

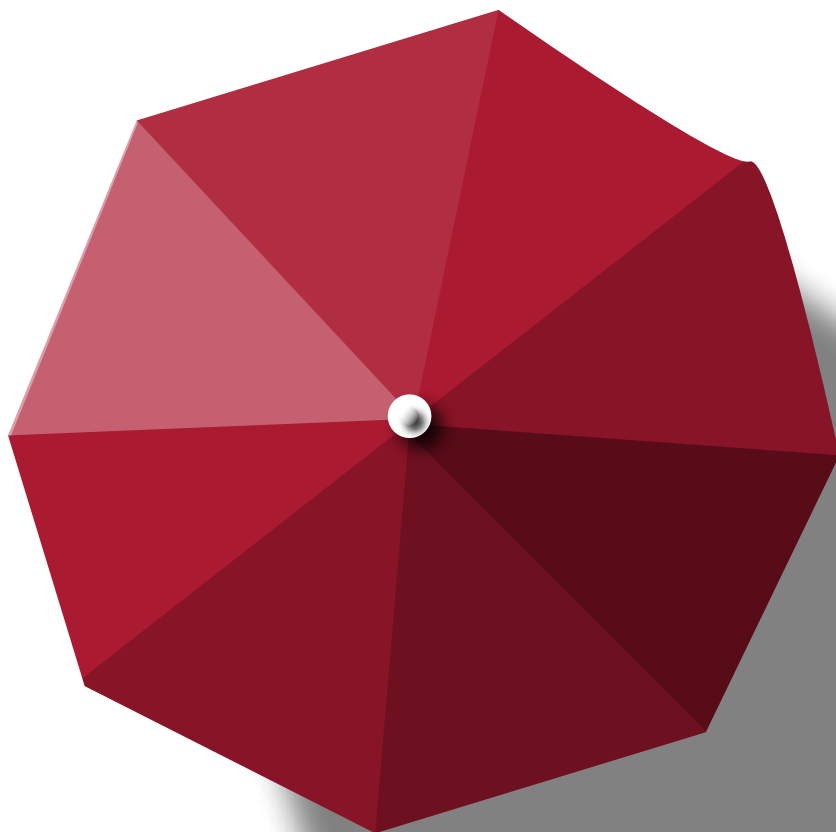
de to dansepartnere synes at være at få plads i den bløde stol uden ansvar. Måske er det, hvad man kalder politisk nødvendighed – men kønt synes jeg godt nok ikke, at det er.

Denne situation er uholdbar – først og fremmest for de mennesker med udviklingshæmning og deres pårørende, som besparelserne rammer. Men der er faktisk også tale om et alvorligt demokratisk problem. For når ingen åbenbart vil tage det politiske ansvar, hvem er det så, vi skal bruge vores demokratiske rettigheder – vores stemmeret – til at "straffe" eller "belønne"? Hvem skal mennesker med udviklingshæmning og deres pårørende egentlig rette deres vrede og kritik imod?

Jeg har ikke noget entydigt svar. Men jeg synes, at vi alle skal benytte den forestående kommunalvalgkamp frem til valget den 19. november til at teste de kommende byrødder. Har de tænkt sig at fortsætte den hidtidige kurs, hvor dem, som er ude af stand til at forsvare sig selv og råbe op, rammes hårdest? Her i bladet er der en artikel, som skitserer de mange forringelser, som mennesker med udviklingshæmning er blevet udsat for, siden vi sidst havde kommunalvalg. Og det er ikke så lidt. Jeg håber, at du vil finde inspiration til at tage aktivt del i den lokale politiske debat med de mennesker, som de kommende fire år skal træffe vigtige beslutninger i din kommune.

Og på den måde kan stoledansen jo fortsætte i det uendelige – en stoledans, hvor det primære mål for de to dansepartnere synes at være at få plads i den bløde stol uden ansvar. Måske er det, hvad man kalder politisk nødvendighed – men kønt synes jeg godt nok ikke, at det er.

Køge Kommune påstod i flere år, at det var helt i orden at kræve 20.000 kroner for fem dage i sommerhus, hvis man har behov for pædagogisk ledsagelse. Men efter vedholdende pres fra LEV og pårønderrådet ved bostedet Agerbækhuse er kommunen nu kommet på bedre tanker

Kommune dropper grotesk overbetaling for ferie

I juni-nummeret af LEV Bladet bragte vi en artikel om den ekstremt høje feriebetaling, som mange mennesker med udviklingshæmning præsenteres for deres kommune. I Køge er beboerne i Agerbækhuse blevet afkrævet hele 20.000 kroner for fem dages sommerhusferie i Danmark. Og Esben Hansen fra Norddjurs har hidtil skullet af med 14.000 kroner for fem dage i sommerhus i Christiansfeld. Hovedparten af betalingen er gået til personalelønninger og personalets rejse- og opholdsudgifter.

FERIEBETALING SLØJFET

Men nu er der sket en ny og positiv udvikling i sagen. I hvert fald i Køge. På

et møde den 13. august 2013 besluttede Køge Kommunes socialudvalg nemlig at sløjfe beboernes betaling for personalets løn og rejse-/opholdsudgifter i forbindelse med en årlig ferie. I en indstilling til kommunens socialudvalg fremgår det således blandt andet:

"Borgere i botilbud tilbydes en årlig ferie af en varighed på fem dage, hvor botilbuddet afholder udgifterne til alle ekstraomkostninger som blandt andet ekstra personale til afholdelse af ferieturen, vikardækning i botilbuddet, som er en konsekvens af ferierejsen, samt personalets rejseudgifter og fortæring. Disse ekstra omkostninger afholdes i de nuværende

retningslinjer af de deltagende borgere". (Indstilling til socialudvalget i Køge Kommune til mødet den 13.08.2013.)

Indstillingen blev besluttet af socialudvalget, og Køge Kommune gør dermed op med den hidtidige holdning til brugerbetaling for ledsagelse på ferier. Kommunen har nemlig stædigt fastholdt, at det både var lovligt – og rimeligt – at lade mennesker med omfattende handicap betale løn og ophold for det personale, som skal hjælpe dem i forbindelse med en sommerferie.

STÆDIG KOMMUNE

Så sent som i marts 2013 skrev Køge Kommune i et svar til Kommunetilsynet ved Statsforvaltningen Sjælland, at borgere, der ønsker at rejse på ferie, selv skal betale alle ekstraudgifter i den forbindelse – også lønnen til det personale, som er fuldkommen afgørende for, om man kan komme af sted eller ej.

Det var formanden for pårønderrådet ved Agerbækhus, Inge Bertelsen, som havde bedt Statsforvaltningens Kommunetilsyn se på feriebetalingen. Hun valgte at gå den vej, fordi der ikke kom noget ud af henvendelser til Køge Kommune. Men selvom der endnu ikke er kommet nogen udtalelse fra Statsforvaltningen, er Inge Bertelsen meget tilfreds med kommunens kursskifte:

- Jeg er bare så glad for det her resultat. Nu har Køge slået fast, at man selvfølgelig ikke skal pålægges en ekstrem overbetaling, fordi man har et handicap, der gør, at man ikke kan tage på ferie uden den nødvendige hjælp. Kursskiftet kom sent – men det kom. Og det er vi meget tilfredse med her i pårønderrådet, siger Inge Bertelsen.

Inge Bertelsen mener, at det er en kombination af mange forskellige ting, som har fået Køge til at skifte kurs:

- Jeg tror, kommunen har fået en klar fornemmelse af, at feriebetalingen ville blive underkendt af Statsforvaltningen. Det her med kommunalfuldmagten er vist ret klart i denne her sag.
- Men jeg tror også, at presset fra mange forskellige sider har hjulpet. Både fra os her i pårønderrådet og i kommunens handicapråd. Artiklen i LEV Bladet har

jeg også hørt, at man lagde mærke til, siger Inge Bertelsen.

SOMMERDEBAT OM FERIEBETALING

Der var i juni en del debat om brugerbetaling i forbindelse med ferier. For det er langt fra kun i Køge, at mennesker med udviklingshæmning opkræves ekstremt høje beløb til dækning af personaleudgifter i forbindelse med ferier, udflugter mv.

LEVs landsformand, Sytter Kristensen, havde blandt andet et indlæg i dagbladet Politiken, hvor hun påpegede det urimelige i situationen. Aktuelt oplever vi nemlig i LEV, at kommunerne faktisk erkender, at det er ulovligt at kræve brugerbetaling for personaleløn i forbindelse med ferier – men modsat Køge vælger de andre steder helt at sætte en stopper for den pædagogiske ledsagelse i forbindelse med ferier. I debatindlægget skriver Sytter Kristensen blandt andet:

"Nu erkender flere og flere kommuner så, at det er ulovligt at opkræve brugerbetalingen. Og det er jo godt nok. Men her tager historien endnu en grotesk drejning. Mange kommuners bud på, hvordan der rettes op på ulovlighederne er nemlig at fjerne al hjælp i forbindelse med ferie. Beskeden lyder: Hvis udviklingshæmmede overhovedet vil på ferie, så skal de selv købe hjælpen privat!"

SOCIALMINISTER VIL SE PÅ LØSNING SAMMEN MED KL

Efterfølgende skrev landsformanden til den daværende social- og integrationsminister Karen Hækkerup. Den henvendelse betød, at feriebetalingerne blev vendt på et møde den 29. august med den nye social- børne- og integrationsminister, Annette Vilhelmsen. Ministeren kom ikke med egentlige løfter, men Sytter Kristensen synes alligevel, at der er grund til optimisme:

- Meldingen fra ministeren var, at hun ville drøfte løsninger med KL inden for det såkaldte partnerskab. Det ser jeg meget frem til - for det er klart, at vi må forvente andet end bare en drøftelse af problemerne, udtaler Sytter Kristensen.

Landsformanden glæder sig også over udviklingen i Køge. Beslutningen om

Jeg håber virkelig, at andre kommuner også vil indse, at mennesker med stort hjælpebehov også har krav på ferie – og at de ikke skal flås til skindet for at kunne få den nødvendige hjælp med. Men det skal vi nok ikke regne med sker sådan uden videre.

at botilbuddet skal afholde udgiften til fem dages pædagogisk ledsagelse i forbindelse med ferie peger fremad. Og landsformanden håber, at andre kommuner vil følge Køges eksempel:

- Man kan selvfølgelig godt diskutere, om niveauet lige skal være fem dage. Men for mig er det vigtigste lige nu, at Køge har valgt en løsning, som anerkender, at man skal have den nødvendige hjælp i forbindelse med den årlige sommerferie.

- Jeg håber virkelig, at andre kommuner også vil indse, at mennesker med stort hjælpebehov også har krav på ferie – og at de ikke skal flås til skindet for at kunne få den nødvendige hjælp med. Men det skal vi nok ikke regne med sker sådan uden videre.

- Det er derfor, jeg indtil videre sætter min lid til, at socialministeren vil hjælpe med til, at der findes en ordentlig løsning for udviklingshæmmede i hele landet.

Til fodbold i den almindelige verden

En enkel idé og et lille tilskud var nok til at få stablet et fodboldhold, hvor spillerne har en eller anden form for udviklingshæmning, på benene. Det er udvikling, inklusion og sundere levevis for 14.000 kr.

Solen skinner fra en skyfri himmel på en septemberdag, der giver mindelser om højsommer. De 22 aktører på stadion i Nyker er fokuserede, løber, dribler, afleverer. Det ene hold i Nyker IF's sort/røde trøjer, det andet i neongule overtræksdragter.

Der bliver scoret, jublet og svedt. På sidelinjen følger en håndfuld forældre og pædagoger interesseret med. Det ligner en ganske almindelig fodboldtræning, og det er det faktisk også. Trænerne har godt tag om de mange unge mennesker, der bliver ledt igennem opvarmning, boldøvelser og skudtræning, inden der spilles på to mål.

Fleere af aktørerne viser fine boldfærdigheder og er hurtige med god spilintelligens.

Hvis man ikke vidste bedre, kunne det være hvilket som helst serieholds træning.

Men fredag eftermiddag på Nyker Stadion handler det om handi-fodbold. Fodbold for mennesker med et handicap. Den ældste er nok omkring de 40, den yngste 11.

Men forskellene i alder, motorik og handicap overvindes nemt. Stemningen er god, ja, opførslen er nærmest eksemplarisk. Her er ingen hårde ord, når ting mislykkes. Der bakkes op om kammeraterne, og der tages hensyn til med- og modspillere.

ET LILLE SKUB MED STOR VIRKNING

- Det her er solstrålehistorien om, at når mennesker tager initiativ, og kommunen bakker op med en lille investering, så kan et lille initiativ vokse, blive levedygtigt og positivt for en hel masse mennesker, siger DBU-Bornholms konsulent Arne Mikkelsen og beretter om tilskuddet på 14.000 kroner, der var altafgørende for at få sparket handicap-fodbolden i gang i Nyker IF-regi.

- I dag er projektet selvkørende og en gevinst for en masse mennesker. De unge handicappede har fået et dejligt livsindhold og selvværd - og bemærk, der er ikke kommet nogen regning bag efter. Fodbolden har skabt noget, som ville koste dyrt i offentlig regi, siger Arne Mikkelsen, der som træner selv var med til at få projektet praktisk i gang.

- For mig viser det, at det er vigtigt, at kommunen bevarer de her puljer til at

”

For Frida har det haft stor betydning at gå til fodbold, og at det foregår i en rigtig fodboldklub, hvor de får trøjer, træningsdragter og kan hygge i klubhuset bagefter. De elsker jo også den her tredje halvleg, med slik og sodavand, og en gang om måneden laver klubhusbestyreren mad.

sætte nye initiativer i gang og ikke skærer dem ned. Det vil kunne sætte nye initiativer i stå, før de kommer i gang.

FRIDAS FRIDAG MED FODBOLDEN

Frida Lund er 15 år, fra Pedersker og går til daglig på Kildebakkeskolen i Tejn. Frida er ud af en rigtig sportsfamilie, så hun har altid identificeret sig med sport. - Når storebror spillede fodbold, elskede hun også at klæde om i fodboldtøj. Hun har altid nydt at være ude at se fodbold og håndbold, og det var øv, at hun ikke selv kunne spille, fortæller Fridas mor Mette.

Så det var en fest for Frida, da hun 13 år gammel selv fik mulighed for at deltage i den nyetablerede træning for fodboldspillere med et handicap i Nyker. Også selvom hun brækkede lillefingeren i den første træning.

Og hun har været trofast deltager siden. Hun er især glad for boldøvelserne, men trækker sig ind mellem lidt tilbage, når der skal spilles på to mål.

Nogle gange får pigerne – dem er der ikke så mange af – lov til at spille på tremands-arenaen for sig selv, mens drengene går til den på 11-mandsbanen. - For Frida har det haft stor betydning at gå til fodbold, og at det foregår i en rigtig fodboldklub, hvor de får trøjer, træningsdragter og kan hygge i klubhuset bagefter. De elsker jo også den her tredje halvleg, med slik og sodavand, og en gang om måneden laver klubhusbestyreren mad. - Det betyder, at du er med i et liv, og

at det hele ikke foregår i handicap-cirklerne. De her børn ønsker lige så meget som andre børn – eller måske endnu mere – at være del i et fællesskab, fortæller Mette Lund, der er glad for, at skolen sætter ressourcer af, så de unge mennesker kan køres fra Tejn til fodboldtræning i Nyker.

- For mange er det både motorisk og vægtmæssigt rigtigt godt, at de kommer ud og bevæger sig, understreger Mette Lund, der glæder sig over den gode stemning, og at børnene går så højt op i fodbolden.

NYT SYN PÅ UDVIKLINGSHÆMMEDE

I en tid med faldende medlemstal i fodboldafdelingen har handifodbolden for Nyker IF været et gode. 25-30 nye medlemmer, og masser af aktivitet hver fredag. Klubhuset er åbent, og bestyrer Lene Thøgersen står klar med lidt godt efter træning.

- Unge, der har levet hele deres liv på institution, kommer ud i et rigtigt fodboldklubhus og ser det virkelige liv. Man kan se på dem, at nu er det "deres klubhus", fortæller DBU-konsulent Arne Mikkelsen, der også har oplevet, at det har givet Nykers almindelige børn et helt andet syn på udviklingshæmmede. Han oplevede den her ordveksling en af de første gange. Et barn spurgte:

- Hvem er I?
- Vi er udviklingshæmmede.
- Hvad er det?
- En fejl i hjernen.
- Nå, må jeg spille med...

- Børn har ikke så mange forbehold. De skal bare præsenteres for det. Og der gik

ikke lang tid, så kom knægtene på 8-9-10 år og spillede med. Siden ænsede de ikke, at med- og modspillerne var handicappede, fortæller Arne Mikkelsen.

ILDSJÆLENE

I dag er det tre ildsjæle i Nyker IF, der sørger for træningen.

- Handicapfodbolden kræver selvfølgelig lidt flere ressourcer, og det fungerer bedst, når vi alle tre er her. Så kan vi dele spillerne lidt op efter niveau, siger den ene af ildsjælene Erik Deichmann, der modtog handicapdrætsprisen 2012 for sit og klubbens store arbejde med at få gjort handicapfodbolden til en succes. Og at det er en succes, bevidnes af 20-25 børn og unge til træning hver gang.

- Det kan vist ikke mange klubber på Bornholm prale af i øjeblikket. Og der er altid god stemning. De er glade, de er positive, de er hundrede procent ærlige og de hygger sig, så jeg glæder mig til træning hver gang, smiler Erik Deichmann, og fortæller, at der er flere rigtig gode fodboldspillere imellem.

- I starten tænkte jeg, at det her virker lidt håbløst, men de er virkelig kommet efter det. Teknisk er de blevet meget bedre, og der er ved at være en god struktur på spillet, siger han.

Skal handicapdræt integreres i det eksisterende foreningsliv og for alvor være levedygtigt på den lange bane, så skal der tænkes i, hvordan man får skabt stabile lederkræfter, mener Erik Deichmann.

- Nogle af vores spillere kunne godt integreres i den almindelige seriefodbold,

men det kræver en høj grad af opbakning fra forældre eller pædagoger. Vores tidligere træner i Nyker arbejder til daglig indenfor området, og han fik nogle af spillerne med ind i den almindelige træning. Men nu er han ikke her mere, og så kniber det, fortæller Erik Deichmann, der gerne så, at trænerne fik tilbudt pædagogiske kurser, og drømmer om at trænerne eventuelt kunne indtænkes i institutionernes pædagogressource.

- Så et samarbejde og en tæt dialog mellem kommunen, institutionerne og foreningslivet, det skal der til, ellers er jeg bange for at et tilbud som det her, ikke overlever, fastslår Erik Deichmann.

HOLDER KROP OG SIND I BALANCE

For handicapidrætskonsulent Allan Hedegaard er det vigtigt at få integreret handicapidrætten i den almindelige idræt.

- Dels er det noget med social ansvarlighed. Dels er det også helt nødvendigt med sundhed og forebyggelse for den enkelte handicappede, og der har idrættens en masse at byde ind med.
- Jeg oplever gang på gang, at det rykker noget både for personerne, men også for foreningerne, når vi får de her integrationsprojekter til at virke.
- Ofte ligger der et beskyttelseslag og noget berøringsangst omkring handicappede – ikke fordi man nødvendigvis ikke vil, men måske fordi man ikke tænker på det. Og det viser sig, som med fodboldprojektet i Nyker, at man er i stand til at flytte hele verden for den enkelte.

Dels er det noget med social ansvarlighed. Dels er det også helt nødvendigt med sundhed og forebyggelse for den enkelte handicappede, og der har idrættens en masse at byde ind med.

Temprana Refeksterapi

Lone Sorensen

Sorensensystem © Lone Sorensen

www.temprana.org

Temprana Refleks hjemmetræningsprogram er en velegnet stimulering til børn og voksne med alle typer handicap. Skræddersyet program udarbejdes i hvert enkelt tilfælde. Derved sikres, at enhver stimuleres op til sit maksimale **potentiale**, hvilket giver større grad af **selvhjulpenhed** og en bedre **livskvalitet**.

Temprana Refleks Hjemmetræningsprogrammet er nemt at lære, det kræver ikke ret lang tid og det kan udføres, når det passer ind i familiens program.

Temprana Refeksterapi

Gør en.....

Forskel

Temprana Refeksterapi

Temprana Refleks er en ideel hjemmetræningsmetode til mennesker, der er ramt af f.eks.:

Alzheimer, Autisme, Cerebral parese (CP), Epilepsi, Hjerneskade-medfødt eller erhvervet senere i livet, Hormonelle sygdomme, Motorisk dysfunktion, Multipel sklerose (MS), Neurologiske og posttraumatiske lidelser, Parkinson, Sensitivetsproblemer, Spasticitet, Syns- og høreproblemer, Tale- og sprogforstyrrelser, Vejtræknings - og fordøjelsesproblemer.

Temprana Refleksterapi - Professionel uddannelse starter i 2014

Kunne du tænke dig at arbejde med handicappede på en anderledes måde, så er chancen her nu! Lone Sørensen starter nyt kursusforløb i Danmark.

Se andres resultater og læs mere på www.temprana.org /www.gdgnu.dk/www.hjernebarnet.dk.

Kontakt Lone Sorensen

E-mail: sorensensystem@gmail.com

www.temprana.org

Jens Hvalsøe

26 62 75 44 (SMS)

www.gdgnu.dk

LIGHED I SUNDHED

SUNDHEDSKONFERENCE

– HANDICAP ELLER EJ

NY DATO!
31. JANUAR
2014

Med LEVs Sundhedskonference sætter vi spot på, hvordan vi giver mennesker med udviklingshæmning de samme muligheder for at få et langt, godt og sundt liv som alle andre. Konferencen undersøger årsagerne til den manglende lighed i sundhed og giver konkrete bud på nogle af løsningerne. Sidst men ikke mindst udfordrer vi den politiske vilje til at tage ansvar og skabe mere lighed i sundhed – uanset handicap.

MÅLGRUPPER FOR KONFERENCEN

- Pårørende til mennesker med udviklingshæmning, herunder LEVs medlemmer
- Ansatte i kommunale sundheds- og socialforvaltninger
- Ansatte i statsadministrationen
- Ansatte i kommunale sundhedscentre, fysioterapeuter m.fl.
- Ansatte i diverse tilbud for mennesker med udviklingshæmning
- Praktiserende læger, medarbejdere i sygehussektoren, ansatte på apoteker m.fl.

Programmet for konferencen er under udarbejdelse. Men du vil både få mulighed for at møde – og komme i dialog med – eksperter, fagfolk fra både sundheds- og socialområdet og lokal- og landspolitikere.

Sæt kryds i kalenderen den 31. januar 2014 – og hold øje med LEVs hjemmeside, hvor der snart er mere information om program og mulighed for at tilmelde sig.

OMSORGSFABRIKKERNE 3

I LEV Bladet nr. 4 havde vi en stor artikel om de nye "omsorgsfabrikker" – det vil sige store institutionslignende bosteder. I LEV 5 fulgte vi op med nogle debatindlæg om de nye bosteder. Her bringer vi så en norsk artikel, som mere indgående ser på, hvad botilbuddets størrelse betyder for livskvaliteten for beboerne.

AF ANNE KATRINE FOLKMAN (HØGSKOLEKTOR),
ANITA GJERMESTAD (FØRSTEAMAUENSIS),
LAILA LUTEBERGET (FØRSTELEKTOR)
DIAKONHJEMMET HØGSKOLE
(OVERSAT AF REDAKTIONEN) ■

Norsk undersøgelse:

Nye store bofællesskaber er et skridt tilbage

Hvad gør et botilbud til et godt sted at bo? Tre norske forskere har set på, hvad antallet af beboere i bofællesskaber betyder. Deres analyse viser blandt andet, at der er flere konflikter, mindre privatliv og mere rutineprægede aktiviteter som følge af, at mange bor sammen

Sandnes Kommune byggede Hanamyrveien 1 i 2009. Et bofællesskab hvor der bor 12 personer med udviklingshæmning og 12 personer med psykiske lidelser. Norsk forbund for mennesker med udviklingshæmning (NFU) sagsøgte Sandnes kommune, fordi de mente, at bygningen af bofællesskabet var i strid med intentionen i det, vi i Norge betegner Ansvarsreformen. Søgsmålet endte med et forlig, hvor evalueringen af bofællesskabet er en central del.

Diakonhjemmet Høgskole har på bestilling fra Sandnes Kommune evalueret botilbuddet med fokus på brugertilfredshed (Luteberget, Gjermestad og Folkman 2012). Evaluerings-

oplægget omfattede kun de 12 beboere som har udviklingshæmning, deres pårørende og ansatte. Disse 12 beboere bor på bofællesskabets 1. etage, som er adskilt fra byggeriets 2. og 3. etage, hvor 12 beboere med psykiske lidelser bor.

I evalueringen er der flere resultater, som vi opfatter som problematiske ved bofællesskabet:

- At uro og konflikter øges som følge af, at mange bor sammen
- At flere beboere ikke kan finde sig til rette på grund af manglende privatliv
- Pårørende og ansatte er bekymrede for passivitet og rutinepræget aktivitet som følge af etableret faglig praksis
- Hverken ansatte eller pårørende problematiserer, at selve bygningen påvirker rammerne for den faglige praksis. De har tværtimod en tendens til at almindeliggøre de fysiske rammer ved at sammenligne boligens design med en almindelig beboelsejendom
- Konsensus i personalegruppen i form af tilfredshed med deres egen ekspertise, hvilket er i strid med de udfordringer, de oplever i forbindelse med gruppens sammensætning.

ET BOFÆLLESSKAB BASERET PÅ TILFÆLDIG SAMMENSÆTNING

Evalueringen viser, at personer med udviklingshæmning udsættes for en tildelingspolitik fra kommunen ud fra "ledig-plads-princippet" – det vil sige, at den som står forrest i køen får tildelt plads først. For dem, som bor i Hanamyrveien, indebærer dette, at 12 vidt forskellige personer med udviklingshæmning bor sammen på 1. etage, fra børn til pensionister. Aldersspredningen er på over 50 år. Variationen i støttebehov er også stor, fra personer, som har behov for døgnstøtte, til personer som får hjælp nogle få timer om ugen.

Store bofællesskaber, som for eksempel Hanamyrveien er et eksempel på et brud med "den lille gruppes princip" (Grunewald 1987). "Den lille gruppes princip" betyder, at 3-5 er det ideelle antal beboere i et bofællesskab. Hvis antallet af beboere er højere, er der større chance for, at udfordringer i forbindelse med samspil, kommunikation og gruppedynamik mellem beboerne bliver større. Uenigheder, uro og konflikter øges i takt med antallet af beboere. Det er vanskeligere at blive kendt og at skabe og opretholde gode relationer, når der samles mere end 5 personer i et bofællesskab. Både ansatte og beboere i Hanamyrveien beretter om store konflikter og uro mellem beboerne.

Pårørende og ansatte fortæller også om beboere, som ikke kan finde sig til rette på grund af mangel på privatliv i bofællesskabet. De oplever vanskeligheder ved at skulle identificere sig med de andre beboere. For at komme til deres lejligheder, må beboerne og deres pårørende passere igennem en fællesgang. Det gør, at de altid møder ansatte og andre beboere. Noget, som opleves praktisk og trygt for nogle, mens andre oplever det som begrænsende i forhold til at kunne fravælge fællesskabet og værne om privatlivet. Flere ansatte påpegede, at hvis beboernes sammensætning havde været mere ensartet, både med hensyn til alder, hjælpe- og aktivitetsbehov og interesser, så ville der have været bedre muligheder for at fremme fællesskabet.

Til trods for disse udfordringer giver et flertal af de ansatte udtryk for tilfredshed med fagkompetencen i medarbejderstaben og støttetilbuddet som sådan. Pårørende derimod udtrykker bekymring for passivitet hos beboerne og mener, at aktivitetstilbuddet udenfor bofællesskabet er mere rutinepræget end i opstarten. De oplever mindre spontanitet og variation i aktivitets-tilbuddene udenfor boligen.

VARETAGELSE AF INDIVIDDET

Det faglige arbejde omkring den enkelte beboer er organiseret i primærgrupper. Primærgrupperne består af tre ansatte, som kender beboeren godt. Sigtet med denne ordning er at imødekomme be-

”Ansatte og pårørende reflekterer kun lidt over, om størrelsen og udformningen af boligen kan have betydning for, hvordan der er at bo”

boerens ønsker og behov, samt sikring af stabilitet omkring den enkelte. De ansatte hævder, at bofællesskabets faglige sammensætning giver større handlemuligheder sammenlignet med personaleressourcerne i mindre bofællesskaber.

Beboerne med de største hjælpebehov har tilsyneladende de mest stabile relationer til personalet. Flere af de ansatte og de pårørende udtrykker, at organiseringen af personaleressourcerne ikke kommer beboere med mindre hjælpebehov til gode på samme måde. Når vagter og personale må disponeres anderledes på grund af sygdom, kurser og lignende, oplever flere ansatte, at der tages mest hensyn til dem, som trænger mest til hjælp. Dette viser den komplekse balance, det er at afveje hensynet til de enkelte beboere i forhold til hinanden.

Ansatte og pårørende reflekterer kun lidt over, om størrelsen og udformningen af boligen kan have betydning for, hvordan der er at bo. Tværtimod sammenlignes byggeriet, set udefra, med en ganske almindelig boligblok. Sådanne forsøg på ”almindeliggørelse”, kan hindre kritisk refleksion og bevidsthedsdannelse om forhold ved byggeriet, som kan skabe institutionel praksis.

KONKLUSION

Af mere generel karakter er der flere forhold ved mennesker med udviklingshæmnings boligsituation, som kan påvirke oplevelsen af tilfredshed. Hvor tilfreds man er, hænger sammen med hvilke forventninger man har. Personer med udviklingshæmning har ikke samme valgmuligheder som andre på boligmarkedet, fordi de er afhængige af offentlige tjenester for at kunne mestre dagligdagen. Til sammenligning vælger de fleste andre, hvem de lever sammen med, og hvor de vil bo. Evalueringen af Hanamyrveien viser, hvordan tilgangen til beboerne blandt andet gør pårørendegruppen tilbageholdende med

at påpege forhold, som de ikke mener fungerer tilfredsstillende i botilbudet.

Et godt botilbud til mennesker med udviklingshæmning indebærer at kunne bo trygt og få tilbud om støtte, som gør, at man kan mestre hverdagslivet. Et godt sted at bo er vigtigt for udviklingen af identitet, sociale tilhørsforhold og deltagelse (NOU 2011:15 *Rom for alle. En sosial boligpolitikk for framtiden*). ”At leve og bo som andre” skal forstås i denne sammenhæng. Indblikket i dette bofællesskab viser et behov for mere viden om, hvordan det er at leve og bo både i små og store bofællesskaber, hvor der bor personer med udviklingshæmning.

Note

Rammen for evalueringsprojektet har givet nogle metodiske begrænsninger. Interview som metode er problematisk på grund af beboernes uens funktionsniveau og variation i kommunikations- og udtryksformer. Vi ser et klart behov for udvikling af metoder til brugerundersøgelser, som kan varetage, at beboernes meninger lettere kommer frem. Os bekendt findes der ikke relevant sammenligningsgrundlag for evalueringsarbejdet i Hanamyrveien - noget der absolut er et behov for at oparbejde.

Referencer

Grunewald, K. (1988): *Psykisk utvevingsstørning: praktiska erfarenheter och progressiva ideer*. Stockholm: Natur och Kultur

Ellingsen, K.E. (2010): Sakkyndig rapport.

Kittelsaa, A. og Tøssebro, J. (2011): *Store bofællesskaber for personer med udviklingshæmning. Noen konsekvenser*. Rapport 2011. NTNU Samfunnsforskning AS.

Luteberget, L. Folkmann, A.K. og Gjermestad, A (2012): *Evaluering av drift og utforming av Hanamyrveien 1*. Rapport nr. 8 /2012 Diakonhjemmet Høyskole. Oslo

NOU 2011:15 (2011): *Rom for alle. En sosial boligpolitikk for framtiden*. Kommunal- og regionaldepartementet.

Söderström, S. og Tøssebro, J. (2011): *Innfriddede mål eller brutte visjoner? Noen hovedlinjer i utviklingen av levevilkår og tjenester for mennesker med utviklingshæmning*. Rapport 2011. Mangfold og inkludering. NTNU Samfunnsforskning AS.

Rapport fra Sosial- og helsedirektoratet (2007): *Vi vil, vi vil - men får vi det til? Levevilkår, tjenestetilbud og rettsikkerhet for mennesker med utviklingshæmning*.

Et kig i bak-spejlet

I Norge har man ligesom i Danmark været igennem forskellige reformer, som har ændret livsbetingelserne for mennesker med udviklingshæmning. Der er ligheder mellem de to landes udvikling – men også væsentlige forskelle.

Evalueringen af bofællesskabet Hana-myrvæien skal ses i sammenhæng med udviklingen af boformer for mennesker med udviklingshæmning efter 1991, da Ansvarsreformen blev gennemført i Norge. I tiden efter 2. verdenskrig boede mange mennesker med udviklingshæmning i store centralinstitutioner. Ansvarsreformen fra 1988 indebar, at tilbuddet til personer med udviklingshæmning blev overført fra HVPU (Det Fylkeskommunale Helsevernet for psykisk mennesker med udviklingshæmning) til hjemkommunerne. Institutioner blev nedlagt, og dem, som boede der, blev flyttet til almindelige boliger i deres hjemkommuner. Målet var nu "normalisering", hvor alle skulle have deres eget hjem i hjemkommunerne.

Historien har vist, at med ansvarsreformen og nedbrydningen af centralinstitutionerne fik mennesker med udviklingshæmning andre boformer og andre muligheder for selvudfoldelse, men også nye udfordringer.

16 år efter ansvarsreformen evaluerede Helsedirektoratet udviklingshæmmedes levevilkår. Evalueringen kan ses i rapporten "Vi vil, vi vil, men får vi det til?" (Sosial og helsedirektoratet 2007). Rapporten slår fast, at ansvarsrefor-

mens målsætninger om normalisering på de fleste områder ikke er opnået. Mennesker med udviklingshæmning er stort set udelukket fra det ordinære arbejdsmarked. Og på mange områder, såsom skole og boform, er udviklingen de seneste år gået i retning af segregation og oprettelse af kommunale institutionslignende boformer. Når det gælder boliger til mennesker med udviklingshæmning hævdes det i rapporten at (s.5):

"De cirka 5250 mennesker med udviklingshæmning, der boede på institutioner da reform-perioden begyndte, er alle flyttet ud i egen bolig. Langt de fleste bor i kommunale bofællesskaber. Selvom boligstandarden er rimelig god, lever de aller fleste i en bolig, som "skiller" sig ud. Princippet om, at det skulle være en bolig i et typisk boligmiljø, kan man vel ikke sige er sikret tilstrækkeligt. Mange af beboerne har heller ikke nogen indflydelse på, hvem de deler bofællesskab med, noget som kan føre til uro og konflikter. Det er kun et fåtal, der har egen bolig, og mange har været bange for, at de ikke ville få støtte, hvis de etablerede sig i egen bolig. Men der findes eksempler på, at det er muligt at etablere sig i egen bolig, og både klare sig økonomisk og få den nødvendige støtte."

Senere undersøgelser viser, at andelen af mennesker med udviklingshæmning, som bor i store bofællesskaber¹, er øget markant i tiden efter 2001, og at denne boform er dominerende blandt mennesker med udviklingshæmning, som har fået ny bolig efter år 2000 (Söderström og Tøssebro 2011, Kittelsaa og Tøssebro 2011). Bygning af store bofællesskaber er både i strid med intentionen i ansvarsreformen og indebærer trusler mod god omsorg (Söderström Tøssebro 2011). Den vigtigste indvending er, at det er vanskeligere at varetage individuelle hensyn i store boformer, blandt andet som en konsekvens af, at kollektive løsninger vokser både for ansatte og beboere (Ellingsen 2010).

Kittelsaa og Tøssebro (2011) belyser trends i udviklingen af mennesker med udviklingshæmnings levevilkår over tid. Deres konklusion er, at:

- *Andelen af mennesker med udviklingshæmning, som bor i store bofællesskaber, er øget markant i tiden efter 2001, og det er en dominerende boform blandt dem, som har fået ny bolig efter år 2000. Store bofællesskaber bygges i alle slags kommuner bortset fra de allermindste.*
- *Mange bofællesskaber ligger i områder, som er præget af omsorgsfunktioner og institutioner. Et stigende antal bofællesskaber er for flere grupper af personer, som kræver støtte.*
- *Store bofællesskaber formidler en større grad af ydre tegn på afvigelse end små. Argumentet om, at store bofællesskaber reducerer ensomhed og giver større sociale netværk, kan afvises. Her er det ikke størrelse, der er afgørende.*
- *Kittelsaa og Tøssebros resultater vedrørende personaleforhold, faglige miljøer og organisation er sjældent det som fremhæves i debatten. Resultaterne peger klart i en anden retning, end kommunerne har hævdet. Store bofællesskaber giver dårligere resultater.*
- *Pårørende ønsker ikke store bofællesskaber. Det gælder også blandt pårørende til dem, som faktisk bor sådan. (ibid s. 55)*

Denne viden om bofællesskaber er resultatet af undersøgelsen om levevilkår. Det findes ikke megen kvalitativ forskning om hvordan det er at leve og bo hverken i små eller store bofællesskaber.

Læs hele rapporten "Innsyn i et stort og samlokalisert bofællesskap for utviklingshemmede" her:

<http://goo.gl/jr0IYI>

¹ Statslige retningslinjer, herunder Husbankens cirkulærer HB 1212 (1990) og HB 1255 (1993), lagde op til en størrelse på maksimalt 4 beboere i bofællesskaber for mennesker med udviklingshæmning. Kommunerne fulgte dette, så der næsten ikke eksisterede bofællesskaber med mere end seks beboere i de første år efter gennemførelsen af reformen. Også internationalt anvendes en grænse på seks beboere, når man henviser til "normaliserede boformer" (Kittelsaa og Tøssebro 2011).

Pamhulegård handicap venlig feriebolig

700 m² dejligt stort landhus beliggende på stor naturgrund i Pamhule midt i den smukke danske natur. Her er du tæt på skov, strand og vand. Huset ligger med skøn udsigt over Pamhule sø. Huset har 10 dobbelt værelser alle med eget badeværelse.

Husets samlingspunkt er det enorme køkkenalrum, som er indrettet med stort åbent køkken, stor spiseafdeling og i åben forbindelse med sofa/fjernsynsafdeling.

Tilhørende er stort pool rum med 60 m² stor pool med lille separat børnepool samt spa og sauna.

Inden for få km. afstand forefindes stor dyrehave samt skov. Kort afstand til domkirkebyen Haderslev med sine hyggelige gamle huse og stemningsfulde torv med små cafeer samt masser af gode shopping muligheder. Samtidig er der kort afstand til flere dejlige badestrande.

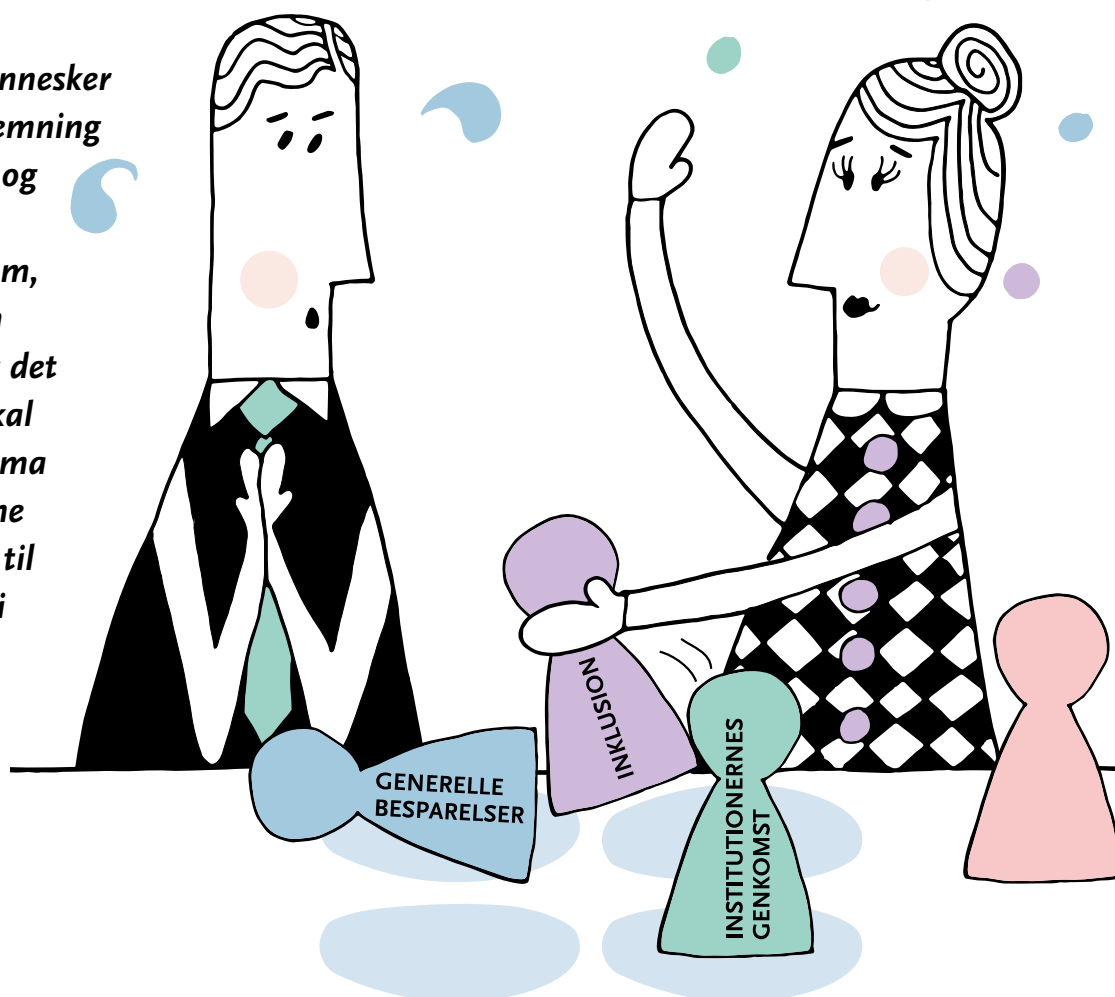
Huset er meget handicapvenligt uden trapper og der er skinne med hejs over poolen. Der er også toiletstol, lift samt toiletstøtte på toiletterne.

Huset udlejes på ugebasis med skiftedag lørdag. Prisen er DKK 16.500,- for oktober-marts. For øvrige mdr. er prisen DKK 19.000,- inkl. forbrug.

Få mere information på www.pamhulegaard.dk eller ring på 51 29 30 42 for nærmere information og booking.

Tilbuddene til mennesker med udviklingshæmning skæres og trykkes og presses. Samtidig taler politikerne om, at kernevelfærden skal styrkes, mens det overflødige fedt skal fjernes. Det dilemma må lokalpolitikere forholde sig til op til kommunalvalget i november

Spil med i valgkampen

Den 19. november er der kommunalvalg. Det er et valg, som har stor betydning for mennesker med handicap og deres pårørende. Siden kommunalreformen i 2007 har kommunerne haft det fulde ansvar for den hjælp og støtte som børn, unge og voksne har brug for i dagligdagen: Specialbørnehaver, bo- og støttetilbud, STU, støtte til tabt arbejdsfortjeneste osv. osv.

Valget den 19. november er kommunalvalg nummer to efter reformen. De nye og større kommuner har nu brugt snart seks år på at finde ud af, hvad handicapområdet og det såkaldt specialiserede socialområde egentlig er for en størrelse. For nyligt udsendte KL et socialpolitisk udspil med et positivt fokus på

investering i mennesker og rehabilitering, men det er nu ikke denne tilgang, som hidtil har kendetegnet kommunernes tilgang. Nogle af samfundets mest sårbare medborgere er af alt for mange kommuner mest af alt blevet set som en økonomisk belastning – og især fra omkring 2009-2010 fik tilgangen nærmest hetzliggende karakter, hvor mennesker med handicap blev udstillet som grådige gøgeunger, der udsultede samfundsøkonomien.

Og mange af landets kommuner har taget rigtig hårdt fat. I nogle områder af landet er besparelserne i nærheden af 25 procent, hvilket har haft markante konsekvenser for mennesker med udviklingshæmning. Mulighe-

derne for ledsagelse uden for matriklen er indskrænket til et minimum – og nogle steder nærmest afskaffet. Den pædagogiske indsats er udhulet efter årevis med salami-besparelser på bo- og støttetilbud, og klub- og fritidstilbud til udviklingshæmmede er efterhånden en sjældenhed. Landets specialbørnehaver erstattes desuden flere steder med højt profilerede inklusionsprojekter, hvor omfanget og kvaliteten i støtten til inkluderede børn med udviklingshæmning er svært at få øje på.

VÆRDISKREDET

Oven i disse barske besparelser har vi siden sidste kommunalvalg været vidne til en alarmerende ligegyldighed med nogle af de fundamentale handicap-

politiske værdier i Danmark. Værdier som der ellers har været konsensus om i årtier. Vi oplever for eksempel, at de såkaldte "helhedstilbud", hvor borgerne med udviklingshæmning berøves muligheden for et dagligt miljøskifte, igen er kommet på mode. Det samme gælder store institutionslignende botilbud med 60, 80 eller 100 beboere. Tvungen micromad fra det kommunale central-køkken er en anden tendens, som har spredt sig i kommunerne. Så mens alle taler om inklusion og rehabilitering, så er det reelle billede mange steder, at indsatsen bliver omlagt efter en logik, der alene baserer sig på en naiv industriel økonomistyring med store enheder, mindre individbaseret hjælp og mindre inklusion.

POLITIKERNES ANSVAR

Med LEV-briller er ovenstående en vigtig del af baggrundstæppet for den forestående kommunalvalgkamp. Der er selvfølgelig store forskelle mellem kommunerne – det er heldigvis ikke i alle kommuner, det står så slemt til, som beskrivelsen kunne give indtryk af. Men de fleste LEV-aktive vil sikkert kunne genkende et eller flere af temaerne i deres kommune.

Uanset den specifikke situation i din kommune, er der grund til at overveje, hvordan udviklingshæmmedes vilkår og muligheder i kommunen kommer på dagsordenen i forbindelse med valgkampen. Politikerne – både de gamle, som genopstiller, og de helt nye kandidater – skal kende deres ansvar for mennesker med udviklingshæmning. Og de skal vide noget om de aktuelle udfordringer, som børn, unge og voksne med udviklingshæmning og deres pårørende oplever i deres hverdag. Kun på den måde kan vi sikre opmærksomheden og aftvinge konkrete politiske løfter.

Her følger et par eksempler på emner, som måske/måske ikke er relevante for dig at høre politikerne om på valgsteder, facebook, i debatindlæg, eller hvordan du nu kunne tænke dig at komme til orde.

INKLUSION

Det kan være rigtig fint at inkludere mennesker, som måske har et handicap, i skole, på arbejdsmarkedet og i andre sociale sammenhænge. Men i øjeblikket bliver inklusion ofte brugt som et andet ord for forringelser. Det betyder eksempelvis, at specialbørnehaver nedlægges, og at de specielle børn i stedet skal over i normalsystemet, uden at der prioriteres de nødvendige specialiserede ressourcer til at understøtte en ordentlig inklusion. På den måde risikerer kommunerne at bringe hele inklusionsprojektet i fare på grund af kortsigtede økonomiske hensyn.

Spørgsmål:

*Er det muligt, at integrere børn med store kognitive problemer i en normal børnehave eller folkeskole, uden at bruge ekstra ressourcer på det?
Vil du arbejde for, at inklusionen foregår i et tempo, hvor børnene og deres forældre kan følge med?*

GENERELLE BESPARELSER

Helt overordnet er mennesker med udviklingshæmning blandt dem, som er blevet ramt særlig hårdt af kommunernes vedvarende besparelser – det gælder i forhold til personale-normering, indskrænkninger i mulighederne for at komme på ferie, deltage i tilberedningen af deres egen mad eller bare få ledsagelse til en tur i byen. Men samtidig må de som en af de grupper, der har allermost behov for hjælp og støtte, være blandt dem, som politikerne fra alle lejre betegner som velfærdsstatens kernemålgruppe.

Spørgsmål:

Er det en velfærdsstat værdig, at den gruppe, som ikke bare har særligt brug for hjælp, men også har sværest ved at protestere, gang på gang skal stå for skud, når kommunen siger, der skal spares? Er det kernevelfærd?

INSTITUTIONERNES GENKOMST

Årtiers kamp for at gøre op institutionstankegangen i forhold til voksne mennesker med udviklingshæmning er blevet sat på en voldsom prøve siden kommunerne tog over. I en naiv tro på stordriftsfordele har flere kommuner opført, eller har planer om at opføre, boenheder til udviklingshæmmede i en størrelsesorden, så man risikerer at skabe handicapghettoer. Det er botilbud, hvor der måske bor fra 30 og helt op til 100 beboere med udviklingshæmning under samme tag. Oven i dette opføres flere af de nye botilbud med aktivitetstilbud på matriklen og centralkøkkenordning, så interaktionen med resten af verden kan holdes på et minimum. Dermed mister borgeren det miljøskifte i dagligdagen, som i mange år har stået som et helt centralt element i en "normalisering" af livsvilkårene for mennesker med udviklingshæmning.

Spørgsmål:

*Mener du, at det er i tråd med handicapkonventionen og værdierne i dansk handicappolitik at bygge nye institutionslignende enheder?
Vil du arbejde for mindre, mere inkluderende og mindre institutionslignende boformer til mennesker med udviklingshæmning?*

Sommer 2013 på Birkegården

Aktivitetscentret
Birkegården

- Det har været en forrygende sommer på BG, hvor dagligdagen har været flyttet til haven.
- Spændende daglige udflugter, hvor brugerne har bestemt udflugtsmålene.
- Vores produktion af nøgleringe perlekæder mv har ligeledes været flyttet til haven.
- Bål flere gange ugentligt, hvor vi har stegt snack af kartofler, pølser, majs, pandekager, frugt og meget mere.
- Råhygge ved vores soppebassin
- Sang til guitar og klaverspil i haven
- Nu er vi klar, og vi glæder os alle til at tage fat på efterårets aktiviteter.

Tranegårdsvej 73 • 2900 Hellerup • Telefon: 39 62 41 17
Fax: 39 62 14 50 • Email: lgh@gentofte.dk

LEVs sommerhuse

Hold din ferie i et af LEVs sommerhuse

Var det noget med en hyggelig ferie på Vestsjælland eller i Nordjylland i naturskønne omgivelser – så overvej at booke et af LEVs sommerhuse.

- Rabat til LEVs medlemmer
- Fred og ro
- Store, velindrettede ferieboliger

For medlemmer af Landsforeningen LEV er der 10 procents medlemsrabat.

VIG LYNG, VESTSJÆLLAND

Cirka en times kørsel fra København på Vig Lyng i det skønne Odsherred ligger Strandhuset blot få hundrede meter fra vandet. Huset er på 146 m² og indeholder stue, åbent køkken, tre badeværelser, syv værelser, alkove samt garderobeniche – der er i alt 12 sovepladser i huset. Badeværelserne er specielt indrettede for handicappede og dørene i huset er ekstra brede.

Huset lejes gennem

Landsforeningen LEV

Tlf. 3635 9696

E-mail: sommerhus@lev.dk

Booking: Via LEVs hjemmeside lev.dk – opgiv medlemsnummer ved reservation.

JERUP, NORDJYLLAND

Huset, der er på 154 m², ligger på en 8500 m² stor grund og indeholder stor stue med brændeovn, køkken og to soveafdelinger, hver med to værelser. Der er i alt 12 sovepladser inklusiv fire hospitalsenge. Huset er indrettet handicapvenligt med brede døre og specialindrettet køkken og badeværelse. Beliggenheden er i landzone, omgivet af marker, skov og hede, cirka 11 kilometer nord for Frederikshavn. Til nærmeste strand er der tre kilometer. Stranden er rigtig børnevenlig, uden strøm og huller. Nærmeste indkøbsmulighed er Nielstrup og Jerup cirka tre kilometer fra huset. Opvarmning er el. Der er bestik og sengetøj, men sengetæppe, håndklæder og viskestykker skal medbringes.

Huset lejes gennem

Skagen Turistforenings Feriehusudlejning

Tlf. 9848 865

E-mail: gry@skagen-tourist.dk

Siden 2002 har Næstved Kulturforening hvert år afholdt kunstudstillingen Handi-Art, hvor mennesker med udviklingshæmning, psykiske lidelser eller andre handicap udstiller deres kunstværker. I år er der kunstnere fra både Danmark, Tyskland, Polen og Finland. LEV var forbi for at kigge på værkerne og for at snakke lidt med nogle af kunstnerne samt Hernan Gonzales, manden og ildsjælen bag projektet

Verden i farver

TEKST OG FOTO: NANNA GRUBER ■

Ideen til Handi-Art startede, da Hernan Gonzales var ansat på Næstved behandlingscenter, en af de sidste store institutioner for udviklingshæmmede. Her oplevede han, at mange af de personer med handicap, der var på behandlingscenteret, var dygtige til at male og udtrykke sig kunstnerisk.

- Jeg lagde mærke til, at der blev lavet mange kreative ting ude i værkstederne, og jeg syntes, at det var ærgerligt, at det ikke blev vist frem for andre i samfundet. Jeg syntes, at kunsten fortjente at blive vist frem.

Med hjælp fra to kolleger og sin kone fik Hernan Gonzales derfor startet Næstved Kulturforening for at udstille kunst lavet af mennesker med forskellige former for handicap. Første udstilling var en succes med mange besøgende, og i år er det altså 11. gang, Handi Art går i luften. Besøgstillene er kun steget siden starten i 2002, så Handi-Art har vist sig at være en vedvarende succes.

Udstillingen bliver afholdt i Gammel Ridehus i Grønnegade i Næstved. På

trods af projektets popularitet, både rundt omkring i Danmark såvel som i andre lande, bliver Handi-Art i Næstved. - De spurgte i Aarhus, om vi ville komme og lave Handi-Art der, men jeg takkede nej og foreslog dem selv at lave samme slags udstilling i stedet, fortæller Hernan Gonzales.

INSPIRATION

Danske kunstgrupper er repræsenteret hvert år, men det er forskelligt, hvilke andre lande der ellers deltager. I år er det kunstnere fra Nordeuropa, der er repræsenteret. Tidligere har der været et år kun med skandinaviske lande på plakaten, mens der andre år har været kunstgrupper fra lande som Mexico og Chile. Hvad der startede som en lille forening af fire frivillige, er altså nu blevet en forening med mange udenlandske kontakter og samarbejder.

Kunstnerne har også stor glæde af at blive introduceret for andre kunstnere og nye stilarter.

- Kunstnerne har hver især deres egen særprægede måde at male på, og her

Øverst: Michai Pniewski
Nederst: Maja Petersen

Jeg vil gerne vise folk, hvordan min verden ser ud, og for mig er verden skabt med masser af farver.

Hernan Gonzales

kan de lære af hinanden og skabe kontakter på tværs af lande og bygrænser, fortæller Hernan Gonzales om fællesskabet kunstnerne imellem. - Det er et af hovedformålene med Handi-Art - at kunstnerne også kan blive inspireret af hinanden.

MANGA OG GLASKUNST

Maja Pedersen udstiller på dette års Handi-Art med sine farvestrålende glasfigurer, og med dem bliver hun kåret til årets kunstner. Derfor er det også hende, der pryder forsiden på udstillingens flyer. Maja er fra kunstgruppen Kreatisterne i Nykøbing Sjælland og har lavet glas siden 2008. Hun startede med at gå til undervisning i glaskunst en gang om ugen, og er nu blevet så dygtig, at mange af hendes ting bliver solgt i en lille butik i Odsherred.

Næsten alle figurerne forestiller dyr, men med et twist af Majas kreativitet og fantasi – mange af dem er nemlig en slags fabeldyr, som hun har fundet på ved at mikse de forskellige dyrearter med hinanden. Generelt er Maja meget

interessert i dyreriget, og det er tydeligt, at Majas fantasi får frit spil, når hun blander genrer som eventyr og manga ind i sin kunst. Der er blandt andet en fåremyre og en kat med forskelligfarvede ben, mens andre af figurerne bærer præg af Majas interesse for Pokémon.

Maja fortæller, at hun er rigtig glad for at blive kåret til årets kunstner, men at opmærksomheden godt kan være lidt for intens og overvældende.

KNALD PÅ FARVERNE

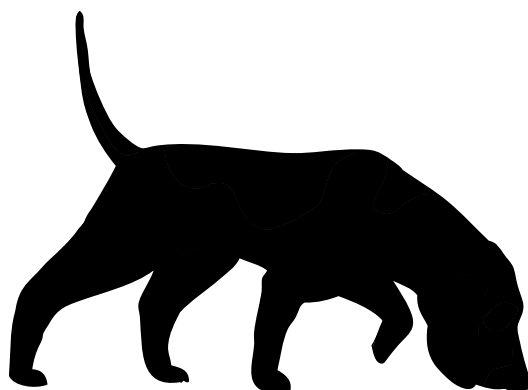
Overalt i det store lokale hænger der spændende billeder; et par stykker med velkendte motiver såsom Disneys Tarzan, nogle skitseret med blyant på papir og andre meget farvestrålende. Hver kunstner har sin egen væg eller sit eget hjørne, og på den måde ses det tydeligt, at kunstnerne har meget forskellige stilarter og benytter sig af forskellige metoder og værktøjer.

Ét hjørne lyser nærmest op med sine farvestrålende malerier. Kunstneren hedder Michai Pniewski og er fra Polen.

Han begyndte at male for 12 år siden, da han boede på en institution, hvor der var mulighed for at male. I dag er kunsten en stor del af hans liv, og han fortæller og peger entusiastisk rundt på de mange malerier. Der er knald på farverne på dem alle sammen, men farvevalget er tydeligvis meget gennemtænkt. Et af billederne, der forestiller et skib på vandet, er malet i blå og grønne nuancer, mens andre er holdt i mere brændte, varme toner, med farver som orange, rød og pink. Han fortæller, at han bruger de skarpe farver til udtrykke sine følelser og vise, hvordan verden virker på ham.

- Jeg vil gerne vise folk, hvordan min verden ser ud, og for mig er verden skabt med masser af farver.

Følg med i Næstved Kulturförening på Facebook:
www.facebook.com/kultur4700

Sporhunden og

At vise nye måder at gøre tingene på – og samtidig have fokus på, at visse opgaver rent faktisk kræver en høj grad af faglighed, og derfor ikke er egnet som et område for frivillige. Det er fokus for LEVs frivillige arbejde

Der er kommet et nyt frivilligcharter for samspil mellem den frivillige verden og det offentlige. Idéen er at styrke samspillet mellem det frivillige Danmark/Foreningsdanmark og det offentlige. Siden det første frivillighedscharter blev offentliggjort i 2001, er der sket meget i samspillet mellem civilsamfund, det offentlige og markedet. Man har talt om, at målet med et nyt charter skulle være en revitalisering. Specifikt har man i det nye charter fokus på at fjerne barrierer for inddragelse af frivillige i opgavevaretagelsen.

Fornyelsen af chartret fra 2001 er i høj grad sat i værk af regeringen. Flere mi-

nistre har optrådt i såvel tilblivelsen og formidlingen af chartret. Derfor er det heller ikke så underligt, at flere og flere LEV-folk oplever, at frivillighed ikke bare står højt på regeringens dagsorden. Det er også højaktuelt i mange kommuner.

Der har i flere af de senere LEV-blade været artikler om frivillighed i LEV. Artiklerne har handlet om forskellige konkrete aktiviteter. Men hvad mener LEV mere overordnet om frivillighed?

FRIVILLIGHED MÅ VÆRE EN BALANCE

Landsforeningen LEV anerkender værdien af frivilligt arbejde. Historisk har frivillige været "den kritiske vagthund" over for myndigheder og det øvrige samfund, ligesom frivillige har bibragt nytænkning og innovation i tilbud og opgavevaretagelse. Visse opgaver løses bare bedre af ikke-fagpersoner. Frivillige er gode ambassadører for de målgrupper, som de er i kontakt med. Derfor mener Landsforeningen LEV, at socialt frivilligt arbejde er en vigtig kraft i det danske samfund, som skal understøttes og udvikles.

Det aktuelle fokus på frivillighed og den aktuelle dagsorden vækker dog også bekymring, da bagtæppet er de massive besparelser, man har set. Mange er

bekymrede for den fremtidige kvalitet af støtte og tilbud. Frivillighed bliver hurtigt oversat til besparelser. Bliver rettighederne i lovgivningen udfordret af meldingerne om, at frivillige i langt højere grad skal løse sociale opgaver?

Landsforeningen LEV mener, at frivillighed har en værdi i sig selv! For nu at være lidt højstemt, så har frivillighed "eviggyldige" og bærende værdier. Vi må derfor både forholde os kritisk til den aktuelle samfundsmæssige dagsorden samtidigt med, at vi dyrker mulighederne og det progressive perspektiv i frivilligt arbejde.

Frivilligheden må udvikles balanceret. I den proces har vi i LEV to roller: Som sporhund og som vagthund.

SPORHUNDEN

Sporhunden bidrager til at vise de rigtige veje. Udviklingen må ske via de gode eksempler. Det kan være eksempler på frivilligt socialt arbejde, som allerede foregår i LEV og i andre organisationer eller grupper. Det kan være på tværs af forskellige typer handicap eller geografiske forskelle. Det kan være eksempler fra udlandet, hvor man mange steder har andre traditioner for frivillighed end i Danmark.

vagthunden

Lad os give hinanden eksempler, som kan være ledetråde og inspiration. Sporhunden arbejder for, at frivilligt socialt arbejde skal give mere kvalitet.

Det kan for eksempel være udvikling af frivillighed, hvor mennesker med handicap/udviklingshæmning selv er frivillige, hvilket både handler om inklusion og personlig udvikling.

VAGTHUNDEN

Der er behov for en vagthund, fordi der er sociale opgaver, som ikke skal løses af frivillige. Hverken af LEV eller andre på frivillig basis. Lovgivningen skal naturligvis holdes. Derfor skal frivillige ikke løse opgaver, der ifølge lovgivningen er skal-opgaver. Når man har fået tildelt hjælp, som man har behov for og krav på, skal man ikke være afhængig af, om der tilfældigvis kan skaffes frivillige til at løse opgaven. Frivillige er som bekendt... frivillige!

Frivillige skal derfor ikke løse faglige pædagogiske opgaver eller være "erstatningspædagoger". Vagthunden må nøje vurdere konsekvenserne af forslag til initiativer, der indbefatter frivilliges opgavevaretagelse, inden de sættes i gang.

LEV vil for eksempel ikke bidrage til at blåstemple manglende personaleressourcer med frivillighed. Forslag til nye initiativer er derfor ikke kun et lokalt anliggende, eksempelvis for forstanderen på et botilbud. Det er spørgsmål for det politiske niveau, og der må arbejdes for retningslinjer for den enkelte kommune.

Nyt frivilligcharter

Regeringen har sammen med organisationerne i det frivillige Danmark lavet et charter, der beskriver forpligtelser og udfordringer ved samarbejdet mellem den frivillige verden og den offentlige verden.

Der er tale om en modernisering af det charter, der blev udarbejdet i 2001, men som desværre ikke fik en stor betydning, hvilket man må håbe og tro på, at dette charter vil få. Danske handicaporganisationer har været med til at udarbejde denne udgave, og håber på at samarbejdet mellem den offentlige og den frivillige verden vil blive styrket i et gensidigt forpligtende fællesskab, hvor politikerne vil leve op til deres forpligtelse til at sikre en ligeværdig inddragelse og ikke mindst ressourcer til at den frivillige verden kan løfte sine opgaver i forhold til borgerne - også når det gælder politiske varetagelse på vegne af disse.

Læs mere om frivilligcharter og arbejdet bag her:
<http://www.handicap.dk/nyheder/nyt-frivilligcharter>

Scoringstavler: Ønsker din boldklub en måltavle til lavpris uden at gå på kompromis med kvaliteten? Det er muligt med en scoringstavle fra Inno-Sign, hvor der benyttes høj dansk kvalitet.

Referencer:

- Tommerup Boldklub
- Glamsbjerg Boldklub
- Aalborg Chang
- Ærøskøbing I.K.
- Faaborg Boldklub
- Herning Fremad
- Juelsminde Idrætsforening
- Fremad Sønderborg
- B67 Odense
- B1909 Odense

25 cm = læseafstand op til ca. 125m

40 cm = læseafstand op til ca. 200m

Standard farverne er **rød**, men kan på bestilling godt laves i andre farver såsom orange eller gul.

Scoringstavlen består af 7-segment displays beregnet til udendørs brug med supergod læsbarhed, god læsevinkel, automatisk tilpasset lysstyrke og lang holdbarhed.

Kontakt: INNO-SIGN A/S - Gyvelvænget 2-4 – 5690 Tommerup - Tlf.. 70 20 39 35 – www.innosign.dk

Priser fra 15996,00 kr. excl. moms - Fås både som kabel- eller trådløs styring.

Højskolen i Krummerup

– et tilbud til unge med særlige behov

Vi er en specialskole indrettet i kostskoleform og vi ser os selv som en "Brobygger Institution" og del af forløbet i forbindelse med at flytte hjemmefra.

arbejder hele døgnet med socialisering og ansvar for både eget og andres liv.

Vi arbejder inden for områderne:

Sport og motion, Kunst og kreativitet, Friluftliv og værksteder, Teater og drama samt Bo-træning, hvor vi bl.a også arbejder med samarbejde og aktiv deltagelse i de forskellige daglige gøremål.

Vi arbejder med forbedring af personlige, sociale og faglige færdigheder samt elevens identitetsdannelse og selvforvaltning for at øge handlemuligheder og kompetencer i voksenlivet.

Yderligere information:

www.krummerup.dk

Højskolens tværfaglige samarbejde gør, at døgnet hænger godt sammen og vi

Kom til Åbent Hus på Kommunikationscentret Region Hovedstaden

Se vores udstilling af hjælpemidler
og hør om nye teknikker til at klare
hverdagen uden brug af synet.

Den sidste torsdag i hver måned
kl. 15-18 (undtagen juli og december)

Se mere på www.komcentret.dk

Kommunikationscentret

JKS Anlæg A/S
Vi bygger og plejer grønt

Greve Centervej 70
2670 Greve
Tlf. 36 77 74 40

CSV Vejle

Center for specialundervisning for voksne

STU

Særlig tilrettelagt ungdoms uddannelse

Solsikkevej 6 • 7100 Vejle
Tlf. 75 72 31 77 • www.csv-vejle.dk

Båger

Morgentilbud
Hver dag i føtex bageren

+ 10 stk. morgenbrød
+ 5 stk. morgenkager

50.-

Tilbuddet
gælder indtil
kl. 11.00

fotex

Åbningstiden: Hverdage kl. 8.00-20.00 • Weekend kl. 8.00-18.00

Klinik for fodterapi

Birkedommer Allé 3
3000 Frederiksværk
Tlf. 47 77 01 11

Kemp & Lauritzen

Vi gør det nemt for dig

EL-INSTALLATION

Roskildevej 12
2620 Albertslund
Tlf: 4366 8888

www.kemp-lauritzen.dk

Velkommen til orienteringsbesøg på Geelsgårdskolen torsdag den 7. november 2013

Geelsgårdskolen inviterer forældre og alle samarbejdspartner til orienteringsbesøg på og om Geelsgårdskolen. Besøg klasserne fra kl. 9:00-10:30 og/eller deltag i orienteringsmødet fra kl. 10:30-12:00.

Geelsgårdskolen er Region Hovedstadens specialskole:

- til elever med svære bevægelseshandicap, herunder elever med cerebral parese
- til elever med multiple funktionsnedsættelser
- til elever med medfødt døvblindhed
- til elever der er døve/hørehæmmede med problemer indenfor ADHD- og autismspektret, cerebral parese m.v.
- til elever med problemer indenfor ADHD- og autismspektret
- til elever med andre sjældne handicap – herunder charge.
- med ungdoms- og voksertilbud (herunder STU) til unge med ovennævnte funktionsnedsættelser
- aktivitets- og samværstilbud efter servicelovens § 104

Tilmelding kan ske til skolesekretær Bente Kampner på tlf. 4511 4006 eller på mail: geelsch@hav1.regionh.dk

Hvis I har spørgsmål kan skoleinspektør Preben Hald kontaktes på tlf. 4511 4004 eller mail: preben.hald.christensen@regionh.dk

På gensyn!

Geelsgårdskolen, Kongevejen 252, 2830 Virum – tlf. 4511 4000 • geelsch@hav1.regionh.dk – www.geelsgaardskolen.dk

BRUGER - HJÆLPER FORMIDLINGEN

VI TILBYDER:

- Gratis rekruttering
- Vikarservice
- Ledsageordningen
- Helhedsløsningen til hjælpeordninger
- Borgerstyret personlig assistance (BPA)
- Specialpædagogisk støtteordning (SPS)
- Særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse (STU)
- Alle administrative opgaver relateret til ovenstående

Ring og hør nærmere om, hvad vi kan tilbyde netop dig.

København

Århus

Tlf. 3634 7900

Tlf. 7026 2709

bhff@formidlingen.dk
www.formidlingen.dk

BRUGER - HJÆLPER FORMIDLINGEN

NÅR DU HAR BRUG FOR HJÆLP

Videnskabelig skabt legeplads til børn med handicap

En ny legeplads ved en børnehave i København er skabt ud fra nogle faglige kriterier om, hvad der er godt, og hvad der ikke er godt for børn med handicap

I begyndelsen af august indviede Centerbørnehaven på Østerbro i København en ny arkitekttegnet legeplads til de 38 børn med handicap, som børnehaven har plads til. Legepladsen er indrettet specielt til børn med spastiske lammelser og beslægtede handicap som muskelsvind og rygmarvsbrok.

Langt de fleste af børnene er afhængige af hjælpemidler for at kunne komme rundt.

Centerbørnehaven råder over 4.800 kvadratmeter inde- og uderum eller 126 kvadratmeter pr. barn. Den største udfordring var at skabe et uderum, der ikke satte begrænsninger i børnenes aktiviteter, og hvor der er tænkt på alle de behov, børn med handicap kan have.

Jeg besøger børnehaven den første regnvejrsdag i mange uger og oplever

en gruppe børn iført regntøj jublende glade for at komme ud og lege i regnen. Legepladsen er til alle vejrforhold og årstider. Jeg bliver introduceret for legepladsen og de ideer, der ligger til grund for den, af leder Inger Zapffe, souschef Helle Christiansen og bestyrelsesformand Laura Thatt Amstrup.

Legepladsen har kostet 1,3 millioner kroner, hvor børnehaven selv over fem år har sparet cirka en tredjedel sammen og Københavns Kommune bevilget resten.

Legepladsen er anlagt som en stor grøn have med græs, træer og buske. Ved første kig ud over haven tænker man, er det ikke mere! Men så snart man bevæger sig rundt i have-legepladsen, ser man, hvor detaljerigt den er gennemført. Jo mere jeg bevæger mig rundt, jo mere imponeret bliver jeg over, hvor mange muligheder der er, og hvor gennemtænkt hver eneste detalje er.

Vi er vant til, at de nye legepladser i byen er råbende i deres udtryk med farver, fantasirige lege skulpturer og overvældende indrettede motionsbånd med drøm om bjergbestigning eller junglevandring. Disse legepladser er også rigtig gode, men det går ikke, når det gælder at skabe legerum for de børn, der går i Centerbørnehaven. De har brug for lige så meget fantasi, men den må rette sig efter deres behov, og have-legepladsen i Centerbørnehaven kan mere end måle sig med de berømmede nye legepladser i blandt andet Fælledparken.

Der er tre elementer, der har været grundlaget for etableringen af legepladsen: Tilgængelighed, overskuelighed og en have for børn

TILGÆNGELIGHED

Det er grundlaget for legepladsen, at børnene selv kan bevæge sig rundt. Men til at starte med skrånede underlaget i haven flere steder, så børnene havde svært ved at stå stille, fordi kørestolen eller gangstativet trillede nedad. Det måtte reguleres. Ikke at der ikke skulle være bakke – eller bakker, for der er rent faktisk to - de skulle bare være deres helt egne.

Den ene har tre forskellige hældninger, der rummer udfordringer – herunder to

dobbeltbrede rutsjebaner. Den anden bakke har sin egen klatrevæg, ikke lodret, men skrånende op ad bakken med huller til de små fødder. Frydefuldt at komme op over sin egen højde og så for første gang i livet tage mod til at trille ned på den anden side og "tit tit" opdage verdenen fra en anden side – det skal prøves igen og igen.

Tilgængelighed betyder, at børnene har mulighed for at komme rundt uden at få hjælp. Der er anlagt brede asfalterede veje, hvor man ikke kan køre fast. Det er vigtigt, for børnene kan ikke råbe på hjælp, hvis de så at sige køre galt. Det handler om at orientere sig om retning, den sorte asfalt og det grønne græs fortæller om den lette vej rund i verdenen. Broen midt i haven er en udfordring, kræfter skal bruges for at komme op, og andre kræfter skal erfares på vejen ned.

OVERSKUELIGHED

To tredjedele af børnene har kognitive vanskeligheder. Der må ikke være for meget, der forstyrrer øjet. Derfor er der ikke visuelt støjende legeredskaber ud over en blå politibil og en rød ambulance. Men de står naglet til jorden, og er en fryd for mange af børnene. For de larmer ikke, og kun i børnenes fantasi kører bilerne derudad. Den manglende visuelle larm giver ro, men ikke mangel på muligheder.

Sandkassen kan benyttes i sin egen sandhøjde og fra tre sandborde i forskellig højde, så alle med hjælpemidler kan komme frem selv og lege med sand. Det samme med vandtrug, hvor alle børnene kan udforske det elskede vand.

HAVE FOR BØRN

Have betyder træer, buske og græs, men også steder, hvor man kan gemme sig lidt. Det bugner med æbler fra havens træer, buskene er næsten alle høstet for deres bær. Der er højbede i forskellige højder til udforskning i smag og lugt. Det er også en madhave. Stierne fører

rundt i haven og bag bakken. Man kan være "borte" og titte frem igen.

I et hjørne af haven er der et overdækket udekøkken. At lave mad, se mad blive lavet, smage og røre er vigtigt. Da man desværre på grund af lovgivningen ikke må have børn med i institutionskøkkenerne, er legepladsens køkken med bålsted et vigtigt oplevelses- og læringsrum.

SKABELSEN AF EN LEGEPLADS

Egentlig er Centerbørnehavens legeplads blevet til som led i et udviklingsprojekt i et samarbejde med Helene Elsass Center. Legepladsen er tegnet

i samarbejde med arkitekt Lene Nielsen fra Københavns Kommune, der har en stor viden om legepladser for børn med handicap. Børnehavens fysioterapeuter og ergoterapeuter har med deres særlige viden bidraget til at udvikle legepladsens elementer. Legepladsen bliver også omtalt

som et træningscenter. Det er forståeligt. Men lad legen tage overhånd.

HVAD SIGER BØRNENE?

Børn oplever omverdenen som børn - der er næppe refleksion over handicap i børnehavealderen. De møder legepladsen som alle børn, den er ny og... Hvad synes I om den store nye legeplads?, spørger Tilde, der er pædagog.

May: Jeg drømte om sandkassen i nat, fordi den er så god. Jeg kan også lide at køre på scooter derude.

Ingeborg: Jeg kan godt lide, at man kan gå tur med barnevognen derude. Og rutsjebanen er rigtig sjov.

Kaisa: Jeg kan godt lide, at man kan cykle ude på legepladsen.

Som jeg kan se det, rammer børnene ned i netop det, der er nyt.

KARAKTER: 5 GYNGER

Jeg giver legepladsen 5 ud af 6 gynger. Den 6. gyngende får de, når der er udviklet en legende hule, der er foranderlig gennem året. For mig er denne legeplads lige så interessant, som de berømmede legepladser, der er opstået de seneste år. Børn med handicap har nu også deres egen super legeplads.

Jeg drømte om sandkassen i nat, fordi den er så god. Jeg kan også lide at køre på scooter derude.

Tømrermester

Vestergade 11 • 4690 Haslev • **Telefon 56 31 03 74**

Nordfyns Ungdomscenter

- til unge med særlige behov

Ørbækvej 1-3 • 5400 Bogense
Tlf. 22 42 75 21 • www.nordfynsungsdomscenter.dk

Målgruppe §142 og §107 • Tillægsydelse: STU - Uddannelse • Vi tilbyder nu også dagsebeskæftigelse efter § 103 og 104

Vi er et bofællesskab med plads til 16 beboere, som p.t. er i alderen 19 – 41 år. De bor i 3 forskellige boenheder, som hver især rummer fra megen hjælp til næsten selvhjulpen. Vi er en Almennyttig fond under tilsyn af Odder Kommune. Vore beboere arbejder på gårdens værksteder og har et aktivt fritids- og kulturliv. Livet på gården tager udgangspunkt i Rudolf Steiners menneskesyn.

Vore værksteder er: keramik, køkken og udehold. Udehold, der rummer træværksted, gartneri og æbleplantagen. Fritiden kan indeholde besøg i fitnesscenter, ridefysioterapi, svømning og bowlinghallen, samt ikke mindst musik-oplevelser i og udenfor Tornbjerggård.

Vore værksteder har også plads til brugere, som ikke bor på Tornbjerggård. Tornbjerggård i et naturskønt område, grænsende op til Tornbjergskov i Østjylland mellem Odder, Hundslund og Hovedgård. Vi har 19 km til Horsens og 28 km til Århus. Ønsker du at vide mere om Tornbjerggård, kan du besøge vor hjemmeside:

www.tornbjerggaard.dk

Mail: mail@tornbjerggaard.dk

Tornbjerggård...

Et bo- og arbejdstilbud for udviklingshæmmede

Klumme

Det er spejlet og kompasset i sproget, jeg vil registrere og reflektere over med denne klumme.

Kernevelværd

Vi er opvokset i et samfund, der definerer sig som et velfærdssamfund, og gennem vores liv kan vi forvente at modtage støtte og hjælp, når vi har behov for det. Ordet velfærd er ikke sådan lige til at bøje – det har jeg i hvert fald lært.

En dag læser jeg i min avis: "Der bliver råd til *kernevelværd*. Uddannelse til de unge. Omsorg til de ældre og hjælp til de syge". Citatet stammer fra statsminister Helle Thorning-Schmidt, da hun fremlagde regeringens intentioner frem mod 2020.

Kernevelværd et nyt begreb, der taler om noget særlig værdifuld velfærd, der skal bevares. Men betyder det så, at vi skal skære alt det andet væk, som nu skal defineres som overflødig? Og hvad er alt det andet egentlig?

Ordet kernevelværd er et nydansk værdiord eller spin-ord. Er der noget, som betyder noget, så er det kernen, det er det sunde, det frugtbare, det værdifulde. Partiernes sikre vælgere har længe heddet kernevælgere, den sundeste tilstand kaldes kernesund. Mere rækker sproget ikke til, når det gælder sundhed.

Kernevelværd er et nyt ord, der første gang blev brugt af venstrepolitikere og altså nu bruges i flæng - også af statsministeren.

Ved at bruge ordet kerne om velfærdsydelser ligger der det helt nye, at velfærdsydelser nu skal defineres, og resten må folk betale selv – også pensionister og handicappede. Kernevelværd er for store dele af det politiske landskab noget, der kræver besparelser og skærer nogle af de offentlige ydelser væk. Med ordet kernevelværd har man altså gjort velfærd til noget, der kan bøjes, ja man kan, som en venstrepolitiker har sagt, "skære ind til kernevelværd".

Kernevelværd er i høj grad retorik, for vi kan alle forstå, at der er noget velfærd, der er vigtig og nødvendig. Men herfra breder der sig uenigheden om, *hvad* der er vigtigt og især om, hvad der er overflødig.

I kølvandet på denne kernevelværd-debat er det naturligt at spørge, hvad velfærd er...

Kernevelværd er for store dele af det politiske landskab noget, der kræver besparelser og skærer nogle af de offentlige ydelser væk. Med ordet kernevelværd har man altså gjort velfærd til noget, der kan bøjes...

KELLA AUTOVÆRKSTED

Åbent hverdage kl. 7-16.30 Weekend efter aftale
Alle bilmærker og varevogne reparerer

HN Auto

v/ Hans Nielsen
Klaregade 6 - 5620 Glamsbjerg
Tlf. 29 60 25 86

DUPONT Nutrition Biosciences Aps

Langkær 22
DK-6100 Haderslev

Fantastiske FERIECENTER SLETTE STRAND - ved Danmarks flotteste Vesterhavsmatur Nyheder på stribe:

- Nye MAXI speciallejligheder med runddækkende lofttjeks
- Den gamle smedje -bondegård med heste og aktiviteter
- Ny aktivitetsleder - fra pandekager til jungleoplevelser
- Multibane til hockey, basket, volley m.m.
- Trænings- /genoptræningscenter med specialmaskiner
- Tilbud om velvære, kur- og rekreation
- Svømmehal med lofttjeks og 32 grader
- Ture i hestevogn og (handikap -) ridning
- LÆKKER MAD - TOPKVALITET TIL VENLIGE PRISER

NYHED: KUR- OG REKREATIONS-CENTER - MED MULIGHED FOR TILSKUD FRA DANMARK

Havbåde på stranden, Hjortdal Dyrefarm, Nordsoakvariet m.m

Værs'go: 3 dogn fra 1550,-
(Hel lejl. i lavsæson excl. el.
Tillæg for speciallejlighed)

Vores speciale:
"Aktiv ferie med det hele"
- for grupper

Slettestrandvej 142
DK-9690 Fjerritslev

FERIECENTER
Slettestrand

Tlf. 98 21 70 44 - Fax 98 21 75 44
E-mail: mail@slettestrand.dk - www.slettestrand.dk

Bofællesskaberne Inge og Sofie Marie – Ringsted

Autisme

Udviklingshæmning og
Synshandicap

www.mariehem.dk/sofie

www.mariehem.dk/inge

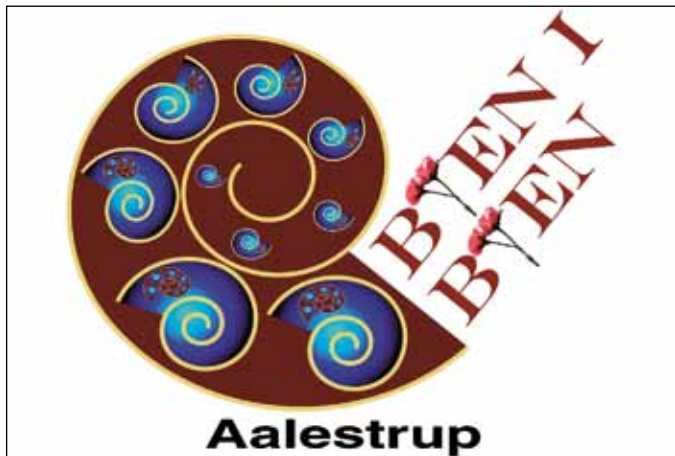
Bostedet Kirstinelund

-et trygt sted at bo

PWS Bostedet Kirstinelund, startede i 1999 og er specielt indrettet til personer med PWS - (Prader-willi syndrom).

Kjeldbjergvej 9, Vittrup • 6650 Brørup
Tlf. 75 38 80 42 • www.pws-kirstinelund.dk

2 ledige pladser

Storebæltsskolen
helhedstilbud for børn & unge med særlige behov

Storebælts Erhvervspark 1
 4220 Kosør - Tlf. 5837 7412
 Email. storebaeltsskolen@slagelse.dk

STU Nextjob
 SÆRLIGT TILRETTELAGTE
 UNGDOMSUDDANNELSE
 FOR UNGE I HOVEDSTADSOMRÅDET

Tre år med individuelt tilpasset undervisning i trygge rammer, venner og sammenhold. Ingen kedelig skolebænk, men spændende læring for livet

Sport, individuel læring & kultur det' Nextjob der duer!

Sandtoften 3-7 2820 Gentofte
 Tlf.: +45 28 05 26
 www.nextjob.dk nextjob@nextjob.dk

NEXTJOB

1. januar 2014 5 nye pladser grundet nybygning

Knagegården

Fangelvej 51 • 5260 Odense S
 Tlf. 65 96 29 59
 www.knagegaarden.dk

Fordi livets udfordringer klares bedst i fællesskab

BPA-Leverandør - STU-Leverandør
 Ledsagelse - Leverandør af helhedsløsninger til den offentlige sektor

Vi står bag dig

Vi står til rådighed med:

- Støtte, Råd & Vejledning
- Serviceordninger
- Vikardækning
- Løn & Regnskab
- Arbejdspladsvurdering (APV) og hjælp til medarbejderudviklingssamtaler (MUS)
- Formidling og rekruttering af hjælpere
- Døgnåbent ved akut opståede situationer
- Mange års erfaring indenfor branchen

Ønsker du et uforpligtende møde står vi naturligvis altid til rådighed.

P.P. Handicapservice ApS

www.pphandicapservice.dk - Tlf. +45 4369 2848

Kontortider: Mandag til torsdag 8.30-16.00 / Fredag 8.30-15.00

VORDINGBORG KOMMUNE

Bo & Naboskab Møn

Bo og Naboskab Møn er et Vordingborg kommunes Bo og Aktivitetstilbud der yder støtte og vejledning samt beskæftigelsestilbud til voksne udviklings- og funktionshæmmende borgere i alle aldre. Tilbudene er pt. beliggende i Stege på Møn, samt Mern og Stensved.

Bo og Naboskab Møn • skolegade 6A • 4780 Stege
 Telefon: 55 36 40 80 • E-mail: bnmon@vordingborg.dk

LEV-kontakten

Regionalt opdelt

1000 - 2990

Sponsoreret
www.detukendtes.dk

BE Consult

Æblehaven 9 • 2680 Solrød Strand

Ikke alle er lige gode til tal
BE Consult kan hjælpe dig med det hele

Tel. 40 18 81 87
info@birgereskildsen.dk
www.birgereskildsen.dk

Mesterlodden 33
2820 Gentofte

Tlf. 39 65 02 07

3700 - 3790

RØBO - støtter LEV

4000 - 4990

LANDSKABSARKITEKTERNE
ROSKILDE

Hanne A. Jakobsen &
Michael Jensen

Landskabsarkitekter MDL

Maglekildevej 7, 4000 Roskilde

Tlf. 46 36 92 36

Fax 46 36 92 80

E-post lr@landskab-ros.dk

Tilbud til mennesker med udviklings-
forstyrrelser og udviklingshæmning:
Skolehjem, ungdomsuddannelse,
vokscentre og værksteder

Strandvejen 15 • 4733 Tappernøje • Tlf. 55 96 51 19
E-mail: marjatta@marjatta.dk • www.marjatta.dk

5000 - 5985

Hår til HAM og HENDE
Leverandør til stat og kommune

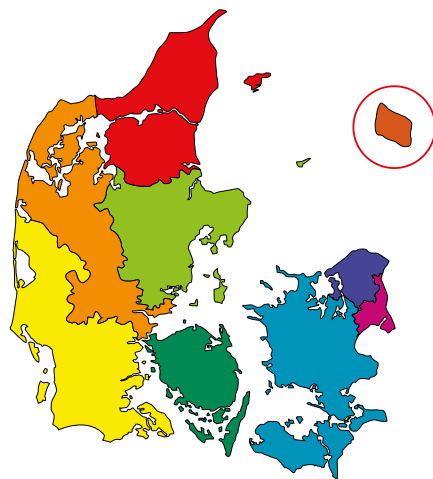
Åben 10-17, fredag til 18
Lørdag kun efter aftale

Vesterbro 7
overfor Søndergade
5000 Odense C
66 14 07 06

7000 - 7990

UNITED TEXTILE GROUP
Neptunvej 6 - 7430 IKASt - Tlf. 96 60 69 00 - Fax 96 60 69 01

Tordbjørn's Rengøringservice

Sandgårdsparken 35, Isenvad • 7430 Ikast
Tlf. 40 20 63 44 • www.tord-ren.dk

Oranje Beton A/S

Frøjkvej 27 – 7500 Holstebro

97 42 31 33

E-mail: mail@oranje.dk – www.oranje.dk

Held og lykke med arbejdet

Dybe Tømmer- & Snedkerforretning

v/ Karsten Bjerg

Godthåbsvej 20 – 7620 Lemvig
Telefon 97 89 53 10 – Biltlf. 21 29 20 56

8000 8990

March KØRESKOLEN

Undervisning gives
også til handicappede
i specialindrettede biler.

Frank March

Park Allé • 8000 Århus C
Tlf. 86 15 83 63 • Mobil 50 99 99 05

Udlejning Århus:

Sumodragter: junior/voksen.
Rodeoty, hoppeborg, slush ice
og meget mere.

Booking:

www.eventcompany.dk eller
tlf. 50 50 30 18 på hverdage

EVENTCOMPANY.DK

Event i vores lokaler i Århus

Café Pakhuset
 En sødelig Café
 med god tid til det hele

HVEVINGEVEJ 12 · 8600
 SILKEBORG
 Tlf. 86 84 50 00
 www.cafepakhuset.dk

Center for Voksne med Autisme og ADHD

Tingagergården

Botilbud

Tilst Skolevej 17 • 8381 Tilst

8713 2377

aarhus.dk/cvaa

Simas Filters A/S

Rugvænget 10
 8500 Grenaa

Tlf. 87 58 10 20

Fax 87 58 10 30

E-mail: mail@simas.dk

Lev. af luftfiltre af alle typer

Mellerup Skolehjem

Støvringgårdvej 43, 8930 Randers NØ

Tlf. 78 41 00 00

SEJS-EL A/S

Lyngvej 46 • Sejs • 8600 Silkeborg

Tlf. 86 84 50 00

Bil 21 62 53 99 • Fax 85 84 50 13

Bytorvets Tandlæger

Tlf. 75 89 93 33

Bytorvet 5, 1.tv
 8722 Hedensted

9000 - 9990

SUNDBY-HVORUP Boligselskab

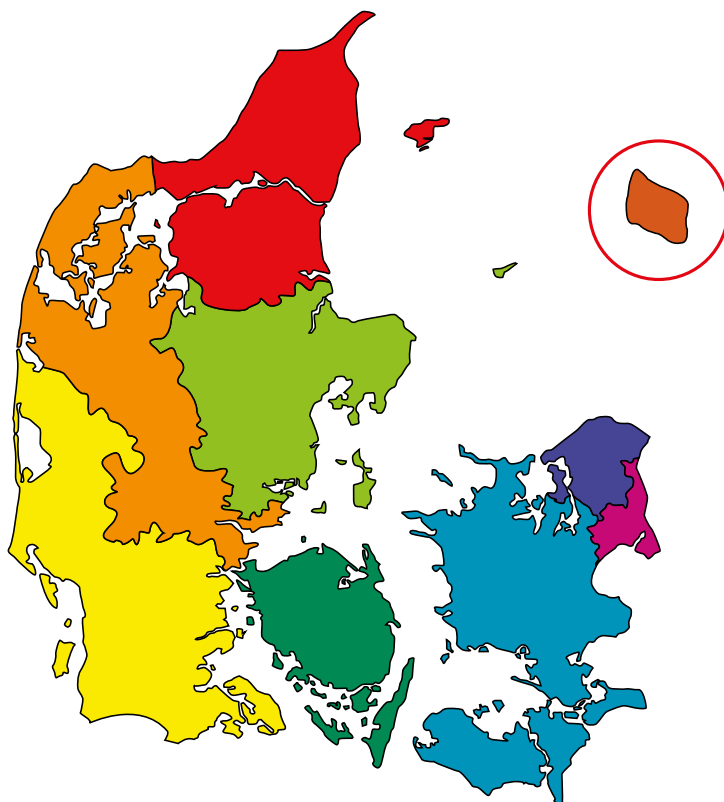
Lindholm Søpark 4 • 9400 Nørresundby
 Tlf. 98 17 30 66

Vestergade 1 - 9400 Nørresundby

Telefon 98 17 73 24

E-mail: jette@bbnpost.dk

	1000 - 2990		6000 - 6990
	3000 - 3670		7000 - 7990
	3700 - 3790		8000 - 8990
	4000 - 4990		9000 - 9990
	5000 - 5985		

SPAR BÅDE TID OG PENGE PÅ DIT FORENINGSBLAD

Mangler du et foreningsblad, eller har du allerede ansvaret for et, kan vi tilbyde at løfte opgaven med produktionen. Et foreningsblad er ofte det vigtigste bindeled mellem forening og medlemmer.

Vi har mange års erfaring i produktion af foreningsblade, og kan være behjælpelige med layout, tryk, distribution og eventuelt annoncesalg til hel eller delvis finansiering af bladet.

Vi kan også altid give et godt tilbud på dine øvrige tryk opgaver, f.eks. programmer, billetter, plakater, flyers og visitkort.

Kontakt os for en uforpligtende snak, vi deler gerne ud af vores erfaring...

FL REKLAME

Agerbakken 21 · 8362 Hørning · 7022 1870

www.flreklame.dk · fl@flreklame.dk

Stjernehusene

Tlf. 99 82 33 60

*Døgninstitution og aflastningstilbud
for børn/unge med ADHD*

BOLIGSELSKABET HOLSTEBRO

Thorsvej 96 • 7500 Holstebro
Tlf. 97 41 47 77 • E-mail: info@bsh.dk
www.bsh.dk

fabos

et bo- og aktivitetscenter
for voksne udviklingshæmmede

Stenslund 7
8300 Odder • Tlf. 87 80 06 22
Mail: fabos@odder.dk • www.fabos.odder.dk

Vi hjælper Danmark på vej

COLAS DANMARK A/S

Industrivej 27 • 8800 Viborg
Telefon 89 26 46 11 • Fax 86 62 42 46

CENTER FOR AUTISME

Center for Autisme er til for børn, unge og voksne med en autismespektrumsforstyrrelse (ASF) og deres familier. Vi samarbejder med sagsbehandlere, lærere, pædagoger, psykologer og psykiatere, som i deres daglige arbejde arbejder med og omkring vores målgruppe. Der er mulighed for at finde flere informationer på vores hjemmeside!

Hørlev Hovedgade 108 • 2730 Hørlev • Tlf. 44 98 22 55 • www.centerforautisme.dk

Jens Kromanns Vej 9
Snoghøj
7000 Fredericia
Tlf. 75 94 56 14

Aftenskolen for udviklingshæmmede.

Ring og rekvirer program for sommerhøjskoler, weekendkurser samt for undervisning i Kolding, Fredericia Vejle, Svendborg og Langeland.

AKTIVITETSCENTRET KELLERSVEJ Dagtilbud for voksne udviklingshæmmede

MANGFOLDIGHED OG MULIGHEDER

Flexibilitet • Oplevelser/omsorg • Neuropædagogisk tilgang
Dyrehold og ridning • Mulighed for halvtidspladser
• Cafe Dukkehuset

Kellersvej 13 - 23. 2860 Søborg
Telefon 39 57 33 60 - E-mail: ac-kellersvej@gladsaxe.dk
Hjemmeside: www.gladsaxe.dk/ac-kellersvej

JH Maskin- og Hydraulikservice

Kirkebro 9 • 7150 Barrit
Tlf. 75 69 13 55

Strikkepinden - og den lille Zebra

Kig forbi og se alt det lækre garn fra Geilsk, Lana Grossa, Hjelholts uldgarn, Onion, Viking Garn, Strikkekits fra Rasmilla, Økologisk garn, Strikkepinden - og den lille Zebra's eget uldgarn samt div. opskrifter. Der er også børnetøj af mit eget mærke *Zebra* 0-6 år.

Åbningstider:

Tirsdag - torsdag kl. 13.00 - 17.30

Fredag kl. 13.00 - 18.00

Lørdag kl. 10.00 - 14.00

Søndag - mandag lukket

Strikkepinden
- og den lille Zebra

*På gensyn
Lea*

Jægergårdsgade 44 • 8000 Aarhus C • Tlf. 86 28 36 03 • www.strikkepindenogdenlillezebra.dk

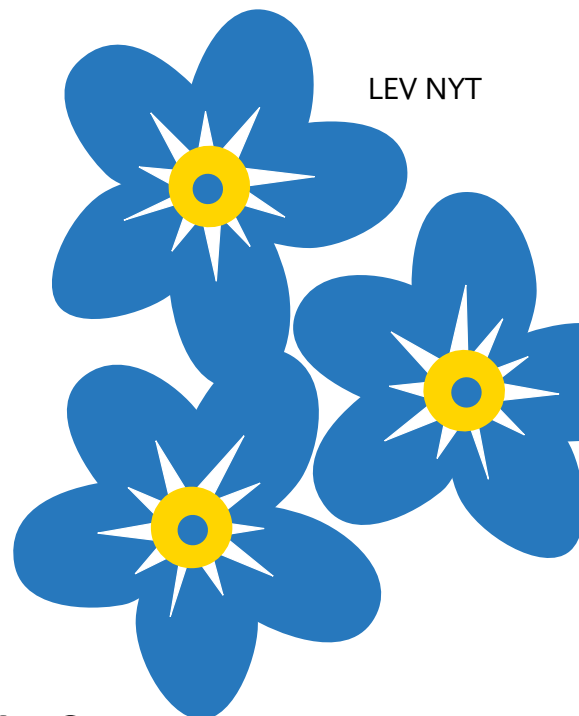
LEVS NYHEDSBREV

Nyheder og holdninger

Her er et udpluk af de artikler, vi har bragt i LEVs nyhedsbrev de seneste måneder:

- Vil viden om effekt løse problemer med kommunalreformen?
- LEV til møde med ny socialminister
- Markant styrkelse af den pædagogiske specialisering

Hvis du vil følge med i, hvad der sker vedrørende mennesker med udviklingshæmning, så tegn et abonnement på LEVs nyhedsbrev. Du skal bare gå ind på www.lev.dk og klikke på "Nyhedsbrev".

To nye LEV-kredse

Der er i de seneste måneder blevet etableret to nye LEV-kredse. Det drejer sig om LEV Vestegnen, der består af kommunerne Albertslund, Ballerup, Brøndby, Glostrup, Hvidovre, Ishøj og Vallensbæk), samt LEV Djursland, der består af kommunerne Syddjurs og Norddjurs. Se kontaktoplysninger til de to kredse bagest i bladet.

"Hvad skal vi overhovedet med værger?"

LEV Holbæk/Odsherred inviterer i samarbejde med Kreativ Skolen til debataften om værgemål. Arrangementet starter med et oplæg ved Thomas Gruber, konsulent i Landsforeningen LEV. Herefter er der en åben debat om emnet.

Tid: Onsdag den 6. november kl. 19.00-21.00.

Sted: Ladegårdsskolen i Holbæk.

Tilmelding: Senest den 3. november til Mogens Hansen, mail: sk@lev.dk eller tlf. 2149 5389

KONFERENCE OM HANDICAPFORSTÅELSE

Den 5. november 2013 afholder Dansk Netværk for Handicapforskning, NNDR.dk, en konference med temaet "Handicapforståelser - mellem teori, erfaringer og virkelighed". Konferencen finder sted i Handicaporganisationernes Hus i Høje Tåstrup.

Konferencens første del vil fokusere på den helt nyudgivne bog af samme titel som konferencetemaet. Deltagerne vil få et eksemplar af bogen, der vil blive præsenteret, kommenteret og perspektiveret af Birgit Kirkebæk, som har været med i bogens redaktion, lektor på Århus Universitet Søren Langager, Thorkild Olesen, næstformand i DH, og den norske professor og handicapforsker Eva Simonsen.

Konferencens anden del vil gennem workshops tage pulsen på helt ny dansk handicapforskning.

Læs mere om konferencen her www.nndr.dk.

Ny bog: HANDICAP- FORSTÅELSER

Den forståelse af handicapbegrebet, som myndigheder og institutioner møder mennesker med funktionsnedsættelser med, har afgørende indflydelse på deres liv. Men som "Handicapforståelser – mellem teori, erfaring og virkelighed" viser, er det ikke nogen let opgave, for handicapbegrebet er vildt, ustyrligt og sammensat. I bidrag, der spænder fra historie, jura, økonomi og sociologi over rehabilitering, special- og socialpædagogik samt psykologi til teater og medier, giver bogen et indblik i et komplekst fænomen.

Handicapforståelser
Redigeret af Inge Storgaard Bonfils, Birgit Kirkebæk,
Leif Olsen og Susan Tetler
Akademisk Forlag
Vejl. pris kr. 349,-

Når man ikke selv kan sætte ord på sin smerte

Socialstyrelsen udgiver nu smerteprofiler og smerteskemaer, der kan være en hjælp for både fagpersoner og pårørende til at tolke og aflæse smerte hos børn og voksne med multihandicap og/eller alvorlig kommunikationsnedsættelse.

Det er vigtigt systematisk at registrere, hvordan en person med alvorlig kommunikationsnedsættelse udtrykker smerte for at kunne give den rette smertebehandling. Men smerte kan let overses eller fejlfortolkes, hvis en person ikke selv er i stand til at fortælle, at han/hun har ondt.

Her kan smerteprofiler og smerteskemaer være til hjælp. Forskning viser, at der generelt er en meget større hyppighed af smertetilstande hos mennesker med Cerebral Parese (spasticitet) og udviklingshæmning.

Læs mere her:

www.socialstyrelsen.dk/handicap/multihandicap/aktuelt/nar-man-ikke-selv-kan-saette-ord-pa-sin-smerte

DIGITAL SELVBETJENING OG HANDICAP - vejledning til frontpersonale

Din kontakt med det offentlige starter på nettet

DIGITAL SELVBETJENING OG HANDICAP

Digitaliseringsstyrelsen har produceret vejledningen "Digital selvbetjening og handicap – vejledning til frontpersonale", som beskriver nogle af de udfordringer, som mennesker med handicap står med i forhold til it-anvendelse.

Vejledningen giver et indblik i de mest gængse kompenserende it-hjælpe-midler og er primært tilsigtet frontpersonale på landets borgerservicecentre og biblioteker, men kan give et nyttigt indblik for alle.

Find vejledningen her: www.digst.dk – søg efter "Digital selvbetjening".

Det Centrale Handicapråd

Nu skal mennesker med handicap bestemme mere selv

Det er vigtigt at have indflydelse på sit eget liv. Men det kan være svært for mennesker med handicap. En undersøgelse fra Epinion for Det Centrale Handicapråd fra foråret viste, at 49 procent af de adspurgte med fysisk handicap og 40 procent af de adspurgte med psykisk handicap ikke oplevede, at kommunen inddrog dem i deres egne sager. Nu er der udsigt til, at der bliver gjort noget ved problemerne. KL og Danske Regioner har begge tilsluttet sig Det Centrale Handicapråds charter for brugerindflydelse – et sæt principper for, hvordan den enkelte borger kan få indflydelse på sin sag i mødet med det offentlige. Charteret er også en konkret tjekliste til, hvordan man kan arbejde med brugerindflydelse. Det Centrale Handicapråd vil i den kommende tid udbrede charteret og arbejdet med brugerindflydelse i praksis ved at tage kontakt til uddannelsesinstitutioner og lokale handicapråd.

Læs mere her:

www.dch.dk/content/brugerindflydelse

Har dit barn en ledsager- ordning?

Landsforeningen LEV er af Socialstyrelsen blevet bedt om at bidrage til en evaluering af ledsagerordningen for børn og unge med fysisk eller psykisk handicap (§ 45 i Lov om Social Service).

Nu halvandet år efter, at der blev åbnet op for ledsagerordninger til børn og unge fra 12 år, er det meget få, der, efter LEVs kendskab, benytter ordningen, og derfor vil vi meget gerne have et større overblik over hvor, hvor mange og hvordan denne ordning er blevet tildelt.

Så vi har lavet en lille simpel spørgeskemaundersøgelse, som man kan tilgå på dette link:

www.lev.dk – søg efter "har-dit-barn-en-ledsagerordning"

Kommunekredse

LANDSFORENINGEN LEV

– udvikling for udviklingshæmmede

LANDSKONTOR:

Blekinge Boulevard 2, 2630 Taastrup

Telefon: 3635 9696

E-mail: lev@lev.dk

Web: www.lev.dk

KONTOR- OG TELEFONTID:

Mandag til torsdag: 9.00-16.00

Fredag: 9.00-13.00

GIRO:

5 49 00 06 (kontingent)

2 00 10 04 (gaver og bidrag)

LANDSFORMAND:

Sytter Kristensen

Tlf. 4016 8044

e-mail: sk@lev.dk

NÆSTFORMAND

Tonny Mortensen

Tlf. 2168 6273

e-mail: hilde-morten@post.tele.dk

LEV BLADET:

Nr. 6/62. årgang 2013

ISSN: 1903-7937

PROTEKTOR:

Hendes Majestæt

Dronningen

MEDLEM AF:

Inclusion International

NSR – Nordisk Samarbejdsråd

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR:

Sytter Kristensen

REDAKTION:

Arne Ditlevsen, Sytter Kristensen,

Lasse Rydberg, Hans Andersen,

Thomas Gruber

FORSIDEILLUSTRATION:

Enok Holsegaard

STOF TIL BLADET SENDES TIL:

Blekinge Boulevard 2, 2630 Taastrup

Telefon: 3635 9696

Telefax: 3635 9697

E-mail: redaktion@lev.dk

Indsendte bidrag afspejler ikke nødvendigvis LEVs holdninger.

DEADLINE:

Deadline LEV 7/2013 er 16. oktober.

Bladet udkommer 12. november.

ANNONCEEKSPEDITION:

FL Reklame

Damgårdsvej 46, Gram

8660 Skanderborg

Tel. 8793 3788

Email: fl@flreklame.dk

OPLAG: 8.000 stk.

LAYOUT OG TRYK:

Synergi Reklamebureau Webbureau

LEVS RÅDGIVNINGSTJENESTE:

Mandag, tirsdag, onsdag:

10.00-12.00

Torsdag, fredag, lørdag, søndag:

Lukket

Ring 8038 0888

(LEV betaler samtalen)

E-mail: raadgivning@lev.dk

Assens/Middelfart/Nordfyn

Ingrid Rasmussen

Tlf. 6445 1562

e-mail: ingrid.rasmussen@kabelmail.dk

Bornholm

Svend Pedersen

Tlf. 2151 0399

e-mail: svendp07@gmail.com

Billund

Mette Andersen

Tlf. 2870 3091

e-mail: flintemarken@gmail.com

Djursland

Lis og Per Sørensen

Tlf. 8639 4881

email: sorensen.ahorn6@mail.tele.dk

Dragør/Tårnby

Jacob Taarup

Tlf. 2828 9866

e-mail: jacob.taarup@identitas.dk

Egedal

Jane Villemoes

Tlf. 4031 7597

e-mail: janevillemoes@msn.com

Esbjerg/Fanø

Dorthe Højriis Thomsen

Tlf. 7545 0383

e-mail: dhtprivat@mail.dk

Favrskov/Skanderborg

Lone Thykær

Tlf. 8691 1070

e-mail: thykeer@webspeed.dk

Faxe/Stevns/Vordingborg

Kristian Nicolaisen

Tlf. 2259 3050

e-mail: vibeke@angelman.eu

Frederiksborg

Kirsten Bartroff

Tlf. 3871 3158

e-mail: kirsten.bartroff@kreds.lev.dk

Frederikssund

Ninette Hartwich

Tlf. 4738 4010

e-mail: lev.frederikssund@gmail.com

Furesø

Sine Holm

Tlf. 4498 4454

e-mail: sine@biomerieux.dk

Fåborg-Midtfyn/Ærø

Ulla Stick

Tlf. 6268 1987

e-mail: ulla.stick.kredslev@mail.dk

Gentofte

Jens Christian Pedersen

Tlf. 3968 2056

e-mail: jcpedersen@gmail.com

Gladsaxe

Alice Rasmussen (kontaktperson)

Tlf. 3969 5852

e-mail: alice.rasmus@webspeed.dk

Greve

Allan Jørgensen (kontaktperson)

Tlf. 4390 8963

e-mail: allan_joergensen@mail.dk

Guldborgsund

Hanne Nielsen

Tlf. 5444 5656

e-mail: rytterbjerggaard@mail.dk

Haderslev

Solvej Laugesen

Tlf. 7484 1665

e-mail: solvej@dbmail.dk

Halsnæs

Rita Simonsen

Tlf. 4971 9471

e-mail: ritas@os.dk

Hedensted/Horsens

Dorrit S. Haulrich

Tlf. 7589 7919

e-mail: dokinira@hotmail.com

Helsingør

Jacob Svendsen

Tlf. 4922 6162

e-mail: jacob.svendsen@pol.dk

Herlev

Marianne Ulrich-Jørgensen

Tlf. 4491 9168

e-mail: ml.ulrich@privat.dk

Hillerød/Allerød

Dorthe Kann

Tlf. 4826 1050

e-mail: dkann@dadlnet.dk

Holbæk/Odsherred

Morten Løvschall

Tlf. 5917 3917

e-mail: morten@lovschall.name

Høje-Taastrup

Erik Petersen

Tlf. 2211 3430

e-mail: svane1@post11.tele.dk

Hørsholm

Flemming Sundt (kontaktperson)

Tlf. 4586 1707

e-mail: flemmingsundt@gmail.com

Kalundborg

Søren Hansen

Tlf. 5950 7416

e-mail: sdh@dbmail.dk

Kerteminde

Laurits Nielsen

Tlf. 6534 1509

e-mail: lauhed@mail.dk

Kolding

Inge Stausholm

Tlf. 7553 1320

e-mail: inge@istausholm.dk

København

Danielle Pröschild

Tlf. 3581 3322

e-mail: danielle@proschild.dk

Køge

Ulla Fougst

Tlf. 5682 2369

email: u.fougst@yahoo.dk

Lolland

Gyrithe Sidor (kontaktperson)

Lavendelvej 11

4920 Søllested

Mariager Fjord/

Vesthimmerland/Rebild

Ella Holm Hansen

e-mail: eh@ellaholmhansen.dk

Morsø

Lone Øst

Tlf. 9776 4698

e-mail: zenofexxx@sol.dk

Nyborg

Ole Skovsbøll

Tlf. 4029 6097

e-mail: skovsboell@hotmail.com

Næstved

Hanne Kristensen (kontaktperson)

Tlf. 2291 5746

e-mail: larskristensen@stofanet.dk

Odder/Samsø

Tom Møller Jensen

Tlf. 3020 9133

e-mail: lev.odder@gmail.com

Odense

Dorthe Elise Nielsen (kontaktperson)

Tlf. 6611 1099

e-mail: mia21@webspeed.dk

Randers

Preben Schmidt

Tlf. 8640 2217

e-mail: preben@achtenschmidt.dk

Ringsted

Mona Williams
Tlf. 5764 3584
e-mail: lev.ringsted@gmail.com

Roskilde/Lejre

Bjørn Lykke Sørensen
Tlf. 6172 0976
e-mail: bjls@lejre.dk

Rødovre

Irene Schimmell
Tlf. 3670 6492

Silkeborg

Anders Christensen
Tlf. 8684 6221
e-mail: jagachristensen@hotmail.com

Skive

Jørn Bruun
Tlf. 9752 5516
e-mail: bruun.skive@youmail.dk

Slagelse/Sorø

Gitte Larsen
Tlf. 58376012
e-mail: gla@attheweb.dk

Solrød

Carsten Wærens
Tlf. 5614 4125
e-mail: waerens@webspeed.dk

Svendborg/Langeland

Frank E. Jensen
Tlf. 6222 1490
e-mail: edelberg@stofanet.dk

Sønderborg

Finn Schmidt (kontaktperson)
e-mail: fluefinn@gmail.com

Thisted

Gerda Kobberøe (kontaktperson)
Tlf. 9793 7444

Tønder

Jens Ellekjær
Tlf. 7472 4094
e-mail: je@kreds.lev.dk

Varde

Ole Lennart
Tlf. 2170 0359
e-mail: familien-lennart@mail.dk

Vejen

Finn Nygaard
Tlf. 7552 4740
e-mail: finn@asbovej.dk

Vejle

Kari Overhalden
Tlf. 7572 1590
e-mail: kari@tilmar.dk

Vendsyssel

Fridolin Laager
Tlf. 9847 9116
e-mail: laagerf@gmail.com

Vestegnen

Niels Tobiasen
Tlf. 2420 1624
email: lev.vestegnen@kreds.lev.dk

Vestjylland

Kurt Veise
Tlf. 6140 9025
e-mail: kurt.veise@lev-vestjylland.dk

Viborg

Henning Gregersen
Tlf. 8665 9525
e-mail: hg-kg@hotmail.dk

Aabenraa

Magny Jønch
Tlf. 7452 6472
e-mail: magnyjonch@webspeed.dk

Aalborg

Annette Andreasen
Tlf. 9814 4714
e-mail: a.andreasen@home3.gvdnet.dk

Aarhus

Anni Sørensen
(konstitueret formand)
Tlf. 2628 3083
e-mail: anni.soerensen@skolekom.dk

Angelmanforeningen i Danmark

Jane Villemoes
Tlf. 4031 7597
e-mail: angelmanforeningen@gmail.com
www.angelman.dk

Cri du Chat Foreningen

Birthe Villani
Tlf. 8611 8887
e-mail: villani@mail1.stofanet.dk

Danske Døvblindfødtes Forening

Vibeke Faurholt
Tlf. 9885 4332
e-mail: faurholt@mail.tele.dk
www.ddbf.info

Dansk Forening for Tuberøs Sclerose

Liselotte W. Andersen
Tlf. 8627 7714
e-mail: brandersen@webspeed.dk
www.tsdanmark.dk

Den danske CDG-forening

Pia Seitzberg
Tlf. 3512 5125
e-mail: johnnymadsen@email.dk
www.cdg.dk

Foreningen Handicappede Børn Uden Diagnose

Anja Grevinge
Tlf. 6178 0508
e-mail: hbud@forum.dk
www.hbud.dk

Landsforeningen for Rubinstein-Taybi Syndrom

Karin Kirkedal Hansen
Tlf. 3116 5559
e-mail: kirkedal.hansen@jafnet.dk
www.Rubinstein-TaybiSyndrom.dk

UniqueDanmark

Dorte Vestergren Møller
e-mail: dorte@uniquedanmark.dk
www.uniquedanmark.dk

Kristelig Handicapforening

Ellen Hessellund Mikkelsen
Tlf. 8741 0138
e-mail: landskontor@k-h.dk
www.k-h.dk

Landsforeningen Downs Syndrom

Brita Mannick Laursen
Tlf. 9749 6688
e-mail: ulbrit@tele.dk
downssyndrom@downssyndrom.dk
www.downssyndrom.dk

Landsforeningen for Fragilt X syndrom

Helle Hjalgrim
Tlf. 4448 5808
e-mail: helle.hjalgrim@dadlnet.dk
www.fragiltx.dk

Dansk Forening for Williams Syndrom

Michael Lauridsen
Tlf. 6441 5391
e-mail: williamssyndrom@mail.dk
www.williams-syndrom.dk

LUMA – Landsforeningen der arbejder for Udviklingshæmmede Med Autisme

Henrik Sloth
Tlf. 4453 0697
e-mail: luma@lumaweb.dk
www.lumaweb.dk

Landsforeningen for Prader-Willi Syndrom

Kristina Bartholin Henrichsen
Tlf. 2254 6653
e-mail: elle-kristina@heaven.dk
www.prader-willi.dk

Landsforeningen for Sotos Syndrom

Yvonne Wounlund
Tlf. 6447 1090
e-mail: yvonne-wounlund@mail.dk
www.sotosyndrom.dk

Landsforeningen Rett Syndrom

Winnie Pedersen
Tlf. 7020 2053
e-mail: post@rett.dk
www.rett.dk

ULF – Udviklingshæmmedes Landsforbund

Lisbeth Jensen
Tlf. 7572 4688, Fax 7572 4633
e-mail: ulf@ulf.dk
www.ulf.dk

Copyright:

LEV må gerne kopieres og på anden måde anvendes, hvis kilden tydeligt angives.

Et eksemplar af den pågældende publikation bedes tilsendt LEVs redaktion.
ISSN 1903-7937

Kollegiet Axeltorv §85
Botræning i hjertet af Helsingør
☎ 27 89 86 33 mail: axeltorv@chaplin.as

Kollegiet Vinkelvej §107
Botræning i Helsingør nær city og station
☎ 40 54 56 60 / 27 89 86 32
mail: kollegietvinkelvej@chaplin.as

Cafe Chaplin §103
Beskyttet beskæftigelse i hjertet af Helsingør

Ring eller aftal et besøg
Kampergade 3, 3000 Helsingør
www.chaplin.as

☎ 23 49 92 91 mail: pernille@chaplin.as

U

REPARATION · NYBYGGERI

Vi udfører og giver gerne uforbindende tilbud på alt indenfor:

VVS

- naturgas
- solvarme
- vand
- varme
- sanitet

Ribe V·V·SERVICE

Ribe VVS Service A/S

Ørstedesvej 1 • 6760 Ribe

75 42 06 21

Malerfirmaet

Henry Hansen & Søn A/S
Malerbutikken

57 61 34 14 • 40 53 94 97

Holbækvej 73 • 4100 Ringsted

www.henryhansen.dk • E-mail: info@henryhansen.dk

UNGDOMSUDDANNELSESCENTER MAGLEMOSEN

BALLERUP

Ungdomsuddannelse under STU

Ungdomsuddannelsescenter Maglemeden er et uddannelsesstilbud til unge mennesker mellem 16 og 25 år. Uddannelsesstilbuddet gives til unge udviklingshæmmede, der efter endt grundskoleundervisning, fortsat har behov for specialundervisning, værkstedsaktivitet eller tilsvarende som forberedelse til voksenlivet og som ikke kan indgå i de ordinære uddannelsesstilbud. Der kan tilrettelægges særlige forløb under Lov om specialundervisning for voksne.

- Individuelt tilrettelagt uddannelsesstilbud
- Undervisningsaktiviteter, eksterne praktikforløb, liniefag
- Sociale og pædagogiske aktiviteter
- Optagelse kan foregå løbende

Magleparken 1 • 2750 Ballerup • Tlf. 44 77 61 01 • maglemeden@balk.dk • www.maglemeden.dk

J.O. TAGDÆKNING APS

v/Jens Ole Padkjær • Elmevej 2 • 8850 Bjerringbro
Tlf. 4025 6131 • Fax 8668 0463

ALT I BETON OG TEGLSTEN RENOVERING • NYOPLÆGNING • UNDERSTRYGNING

DA SERVICE
rangering og vaskespolering

Havkærvej 83 • 8381 Tilst
Tlf. 86 24 17 67

Byggeri af fritids- og helårshuse

STENHØJ HUSENE

Industrivej 11 • Vangen • 9900 Frederikshavn
Tlf. 9847 9055 • www.stenhøj-husene.dk

A' ARCOPEDICO®

- Sko med ultralætte, bløde såler og med dobbelt svangstøtte
- Sko der virker aflastende på fødder, ben, ryg og lænd
- Sko der ikke strammer, hvis fødderne hæver

Slut med ømme fødder

ARCOPEDICO - Kompromisløs komfort

L.M.C. Arcopecico - Lysnæs Havnevej 13 - 3390 Hundested
Tlf. 47 98 15 33 Fax 47 98 15 32 E-mail info@arcopecico.dk www.arcopecico.dk

www.aof-randers.dk

Østervold 28, 2. Sal • 8900 Randers C
Tlf. 86 43 00 00 • Fax 86 40 86 43
E-mail. kursus@aof.dk

Molsgaarden

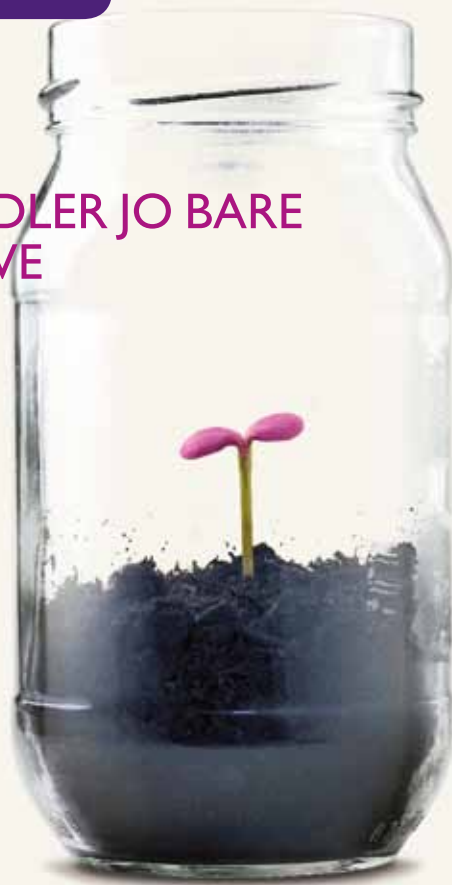
Bjerghotel/kro sælges. Molsgaarden ligger ved Molsbjerges nationalpark. Vi har bla. haft botilbud, Stu og dagtilbud for unge med særlige behov. I øjeblikket bor her unge der får bostøtte.

Kildevej 26 Vistoft • 8420 Knebel tlf: 86 35 13 90
molsgaarden@yahoo.dk

FL-REKLAME
Agerbakken 21 • 8362 Hørning
www.flreklame.dk • fl@flreklame.dk • t. +45 7022 1870

Som pårørende til udviklingshæmmede og medlem af LEV kan du opnå gode rabatter på dine forsikringer hos Codan. Ring og hør mere på 33 55 55 55.

DET HANDLER JO BARE OM AT LEVE

LEV og Codan har sammen udviklet en række forsikringer, der er specielt tilpasset handicappedes og udviklingshæmmedes behov.

Vi kalder dem **HANDI** forsikringer

Du får f.eks. med HANDI hændelsesforsikring en række fordele i forhold til andre ulykkesforsikringer.

Blandt andet dækning af brilleskader, tandskader og knoglebrud, og så kræves der ingen helbredsoplysninger.

Ring nu til LEV og hør mere om alle HANDI forsikringerne, og hvordan vi hjælper dig med at forsikre det liv, du lever.

Al henvendelse til: Landsforeningen LEV,
Blekinge Boulevard 2, 2630 Taastrup, Tlf. 3635 9696